

İkinci Kısım :

SOYBAĞI

I. SOYBAĞININ KURULMASI

II. SOYBAĞININ HÜKÜMLERİ

III. VELAYET

IV. GENİŞ ANLAMDA AİLE İLİŞKİLERİ

Giriş

Hısımlık, kişi ile belirli kimseler arasında kurulan ve hukuki sonuçlar doğuran bir bağıdır. Hısımlık, kuruluş şekline göre, üç türlüdür:

1. Kan hısımlığı: Bu tür hısımlık kan bağından doğar. Kan hısımlığı, üstsoy – altsoy (usul ve fûru) hısımlığı ve yansoy (civar kan) hısımlığı olmak üzere ikiye ayrılır.

2. Kayın hısımlığı: Evlenme sonucu kurulan hısımlıktır.

3. Evlat edinmeden doğan hısımlık: Evlat edinme sözleşmesiyle kurulan hısımlıktır.

Soybağı, geniş ve dar olmak üzere iki farklı anlamda kullanılır.

Geniş anlamda soybağı, bir kimse ile onun üstsoyu arasındaki biyolojik ve doğal bağlantıyı ifade eder. Örneğin, bir çocuk ile ana ve babası, büyük ana ve büyük babaları, nine ve dedeleri arasında bir soybağı bağlantısı, bir hısımlık ilişkisi vardır. Bu geniş anlamıyla soybağı, biri diğerinden üreyen kimseler arasındaki **üstsoy-altsoy kan hısımlığını** ifade eder.

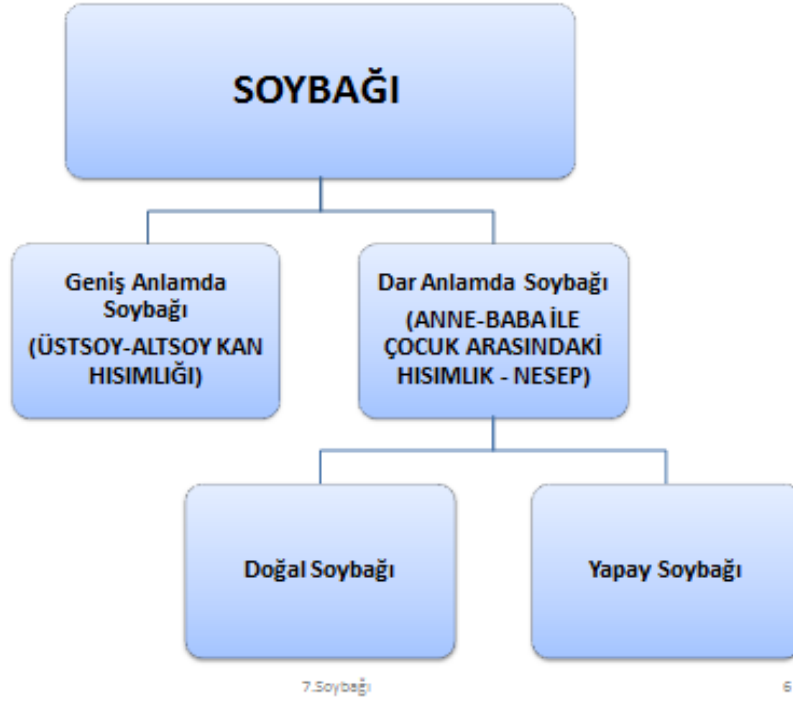
Dar anlamda soybağı, sadece çocuk ile ana ve babası arasında-ki bağlantıyı ifade eder.

Eski TMK'da dar anlamda soybağı «**nesep**» terimi ile ifade edilmişti. Türk Medenî Kanunumuzun aile hukuku kitabında düzenlenmiş olan soybağı da bu dar anlamdaki soybağıdır. TMK'nun Aile Hukuku kitabının ikinci kısmının başlığı her ne kadar «**Hısımlık**» olsa da, düzenlenen husus hısımlığın tamamı değil sadece **dar anlamda soybağı** yani **nesep**tir. Dolayısıyla bu kısımda soybağı denildiğinde **dar anlamda soybağı**, eski deyimle **nesep** anlaşılması gerekir.

Soybağının (dar anlamda soybağı = nesep) iki türü vardır:

Doğal soybağı, çocuk ile ana ve babası arasında doğumla oluşan, bu yolla kendiliğinden kurulan bağı ifade eder. Bu bağ, biyolojik bakımdan doğrudan doğruya oluşur, ana ve baba ile çocuk arasında bir kan bağıntısı niteliğinde ortaya çıkar.

Yapay soybağı ise, doğumla oluşmayan, bir hukukî işlem sonucunda dolaylı olarak oluşan soybağıdır. Nitekim evlâtlık ile evlât edinen arasındaki soybağı ilişkisi, bu iki kişi arasında mahkeme kararıyla evlâtlık ilişkisinin kurulmasından dola-yı ortaya çıkar. Öyleyse bu iki kişi arasındaki bağ, kan bağıntısı gibi doğal değil, hukukî bir bağıdır.

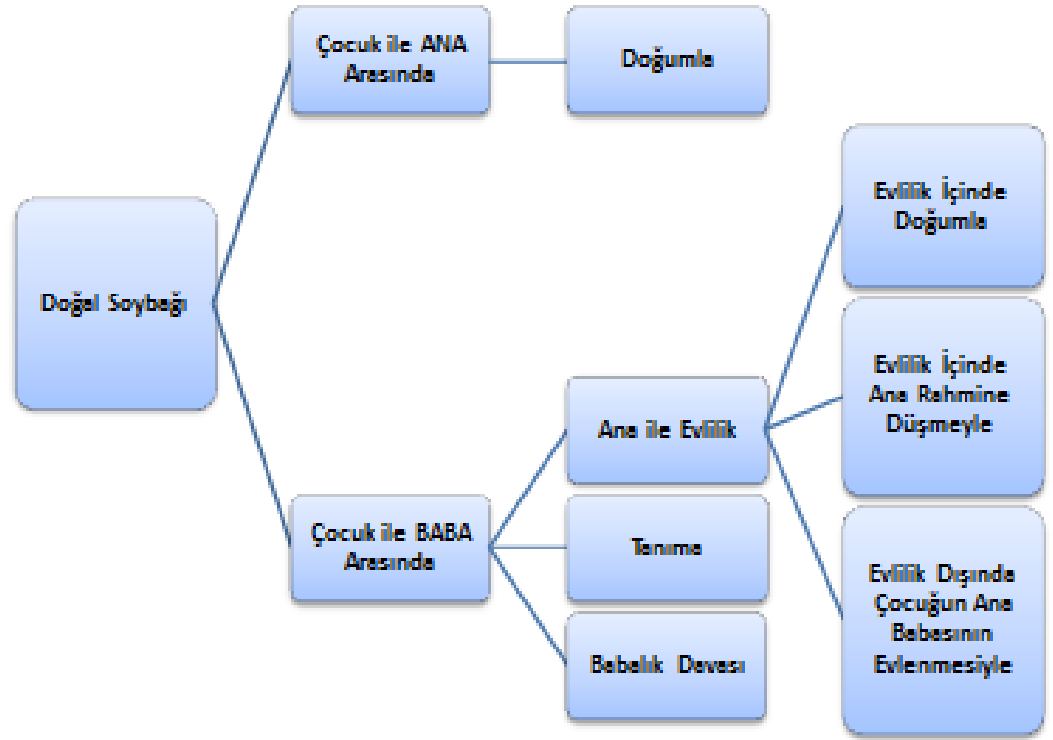

I. SOYBAĞININ KURULMASI

TMK MADDE 282.- Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur.

A. Doğal Soybağı : KAN BAĞINA DAYANAN SOYBAĞI

7.Soybağı

9

1. Çocuk ile Ana Arasında Soybağının Kurulması

Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur (TMK m.282/I). Ananın çocuğu tanınması söz konusu olmaz. Ana çocuk, çocuk da ana ile olan soybağını reddedemez. Çocuğun evlilik içinde doğması ile evlilik dışında doğması arasında ana açısından soybağının kurulması açısından bir fark yoktur. Çocuğun doğumu anında soybağı kendiliğinden kurulmuş olur.

2. Çocuk ile Baba Arasında Soybağının Kurulması

Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik (çocuğun evlilik içinde doğması/evlilik içinde ana rahmine düşmesi veya evlilik dışında doğan çocuğun ana ve babasının sonradan evlenmesi), tanıma ve babalık davası sonucunda kurulur.

(a) Ana ile Evlilik

Ana ile evlilikle soybağının kurulması iki şekilde olur:

(1) Evlilik İçinde Doğma ya da Evlilik İçinde Ana Rahmine Düşme

(2) Evlilik Dışında Doğan Çocuğun Ana ve Babasının Sonradan Evlenmesi

(1) Evlilik İçinde Doğma ya da Evlilik İçinde Ana Rahmine Düşme

Babalık Karinesi : TMK m.285, çocuk ile babası arasında soybağının kurulmasına ilişkin olarak bir karineye yer vermektedir. Buna göre, evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. Bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla

mümkündür. Kocanın gâipliğine karar verilmesi hâlinde üçyüz günlük süre, ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden işlemeye başlar.

Babalık karinesi uyarınca, evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden itibaren 300 gün içinde doğan çocuk ile o evlilikteki koca arasında soybağı kurulacak, bir diğer ifadeyle **koca, çocuğun babası sayılacaktır.**

Soybağının Reddi Davası (Karinenin Çürütülmesi) : Babalık karinesi adi bir karinedir, aksi ispatlanabilir. Bu durumu kanun soybağının reddi olarak ifade etmiştir. Soybağının reddi, yenilik doğuran dava niteliği taşıyan **soybağının reddi davasının** açılarak babalık karinesinin çürütülmesini ve böylece çocuk ile baba arasındaki soybağının ortadan kaldırılmasını ifade eder.

Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava **ana ve çocuğa karşı açılır** (TMK m.286/I). Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak **bir yıl**, her hâlde doğumdan başlayarak **beş yıl içinde** açmak zorundadır (TMK m.289/I). Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, **bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar** (TMK m.289/II-III).

Dava açma süresinin geçmesinden önce kocanın ölmesi veya gâipliğine karar verilmesi ya da sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybetmesi hâllerinde **kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi**, doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gâiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak **bir yıl içinde** soybağının reddi davasını açabilir (TMK m.291/I).

Soybağının reddi davası kişiye sıkı surette bağlı bir hakkın kullanılmasına ilişkin olduğu için, **koca sınırlı ehliyetsiz de olsa, soybağının reddi davasını yasal temsilcilerinin rızasına ihtiyaç duymadan açabilir.** Kocanın tam ehliyetsiz olması halinde ise yasal temsilcilerinin koca adına soybağının reddi davası açması mümkün değildir. Ancak, TMK m.291 hükmü şartları çerçevesinde diğer ilgililerin kendi adlarına dava açma hakkı söz konusu olabilir.

Çocuk da soybağının reddi davası açabilir. Bu dava ana ve kocaya karşı açılır (TMK m.286/II). Çocuk, ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde dava açmak zorundadır. Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar (TMK m.289/II-III).

Ergin olmayan çocuğa kayyım atanır. Ergin olmayan çocuğa atanacak kayyım, atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl, her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl içinde soybağının reddi davasını açar (TMK m.291/II). Çocuğa kayyım atanmamış veya çocuğa atanan kayyım tarafından dava açılmamış olması, çocuğun ergin olduktan sonra dava açmasına engel teşkil etmez.

Soybağına ilişkin davalarda, aşağıdaki kurallar saklı kalmak kaydıyla HMK uygulanır:

1. **Hâkim maddî olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder.**

2. Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere **rıza göstermekle yükümlüdürler**. Davalı, hâkimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hâkim, durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, **onun aleyhine doğmuş sayabilir** (TMK m.284).

Soybağının reddi davasında ispat yükü hususu TMK m.287 ve 288'de düzenlenmiştir.

1. **Çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse** davacı, kocanın baba olmadığını ispat etmek zorundadır. Evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş sayılır (TMK m.287).

2. **Çocuk, evlenmeden önce veya ayrı yaşama sırasında ana rahmine düşmüşse**, davacının başka bir kanıt getirmesi gerekmez. Ancak, gebe kalma döneminde kocanın karısı ile cinsel ilişkide bulunduğu konusunda inandırıcı kanıtlar varsa, kocanın babalığına ilişkin karine geçerliliğini korur (TMK m.288).

SOYBAĞININ REDDİ DAVASI		
DAVACI	DAVALI	DAVA AÇMA SÜRESİ
Koca	Ana ve çocuk	Doğumu ve baba olmadığını veya ananın gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl , her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl içinde . Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar.
Kocanın altsoyu, anası, babası veya baba olduğunu iddia eden kişi	Ana ve çocuk	Doğumu ve kocanın ölümünü, sürekli olarak ayırt etme gücünü kaybettiğini veya hakkında gaiplik kararı alındığını öğrenmelerinden başlayarak bir yıl içinde

SOYBAĞININ REDDİ DAVASI		
DAVACI	DAVALI	DAVA AÇMA SÜRESİ
Çocuk	Ana ve baba	Ergin olduğu tarihten başlayarak en geç bir yıl içinde. Gecikme haklı bir sebebe dayanıyorsa, bir yıllık süre bu sebebin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar.
Ergin olmayan çocuğa atanacak kayyım	Ana ve baba	Atama kararının kendisine tebliğinden başlayarak bir yıl, her hâlde doğumdan başlayarak beş yıl içinde

Karinelerin çakışması : Çocuk evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğmuş ve ana da bu arada yeniden evlenmiş olursa, ikinci evlilikteki koca baba sayılır. Bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır (TMK m.290).

(2) Evlilik Dışında Doğan Çocuğun Ana ve Babasının Sonradan Evlenmesi

Evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi hâlinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur (TMK m.292). Eşler, evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna bildirmek zorundadırlar. Bildirimin yapılmamış olması, çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez. Daha önce tanıma veya babalığa hükümle soybağı kurulmuş çocukların ana ve babası birbiriyle evlenince, nüfus memuru re'sen gerekli işlemi yapar (TMK m.293).

Ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuk ve Cumhuriyet savcısı sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına **itiraz edebilirler**. İtiraz eden, kocanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür. **Çocuğun altsoyu** da, çocuğun ölmüş ya da ayırt etme gücünü sürekli olarak kaybetmiş olması hâlinde itiraz hakkına sahiptir (TMK m.294/I-II).

Tanımanın iptaline ilişkin hükümler kıyas yoluyla burada da uygulanır (TMK m.294/III). Bu bağlamda, itiraza ilişkin davanın tabi olduğu süre, tanımanın iptaline ilişkin davanın tabi olduğu hak düşürücü süreleri belirleyen TMK m.300 hükmüne tabidir. Buna göre; ana ve babanın yasal mirasçıları veya Cumhuriyet savcısı tarafından açılan dava, çocuğun sonradan soybağının kurulmasını sağlayan evliliğin gerçekleştiğini ve kocanın baba olmadığını öğrendikleri tarihten

başlayarak 1 yıl ve her halde evlenmenin gerçekleştiği tarihten itibaren 5 yıl geçmeden açılır.

SOYBAĞININ KURULMASINA İTİRAZ DAVASI		
DAVACI	DAVALI	DAVA AÇMA SÜRESİ
1. Ana ve babanın yasal mirasçıları 2. Çocuk 3. Cumhuriyet savcısı 4. Çocuğun altsoyu	Ana ve baba	Çocuğun sonradan soybağının kurulmasını sağlayan evliliğin gerçekleştiğini ve kocanın baba olmadığını öğrendikleri tarihten başlayarak 1 yıl ve her halde evlenmenin gerçekleştiği tarihten itibaren 5 yıl içinde

7.Soybağı

30

(b) TANIMA: Evlilik dışında doğan bir çocuğun, baba tarafından kendisinin olduğunu belirleyen tek taraflı bir hukuki işlem.

(1) Tanıma Kavramı

Tanıma, evlilik dışında doğan bir çocuğun, baba tarafından kendisinin olduğunu belirleyen **tek taraflı bir hukuki işlem** olup; babanın nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmi senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla olur (TMK m.295).

Tanıma beyanı yenilik doğuran işlem niteliğindedir. Bu bağlamda tanıma, kanunun aradığı şartlara uymak koşuluyla, **tek taraflı bir beyanla, karşı tarafın kabulüne gerek olmaksızın gerçekleşir**. Geçerli olarak yapılan tanıma beyanı, **geçmişe etkili olarak, doğum anından itibaren çocuk ile babası arasında soybağının kurulmasını sağlar**.

Tanımanın kişiye sıkı surette bağlı bir hak olması sebebiyle, işlemin bizzat tanıyacak kimse tarafından yapılması gerekir. Ancak tanıma beyanında bulunan kimse **küçük veya kısıtlı ise, veli veya vasisinin de rızası gereklidir** (TMK m.295/II).

(2) Tanımanın Şartları

(2) Tanımanın Şartları

1. • **Tanıyanın evlilik dışı baba olması**
2. • **Çocuğun tanınmasına yasal bir engel bulunmaması**
3. • **Şekle uygun olarak yapılması**

7.Soybağı

35

Tanıyanın evlilik dışı baba olması : TMK m.295/III'e göre; başka bir erkek ile soybağı bulunan çocuk, bu bağ geçersiz kılınmadıkça tanınamaz. Görüldüğü üzere, Türk Medeni Kanunu tanıma hakkını yalnızca **evlilik dışı doğan çocuğun doğal babasına** vermiştir.

Çocuğun tanınmasına yasal bir engel bulunmaması : Kural olarak evlilik dışında doğan çocuklar tanınabilir. Zira evlilik içinde doğan çocuklar kocaya düzgün (sahih) neseple bağlıdırlar. Evlilik içinde doğan çocuğun tanınması ancak soybağının koca tarafından reddedilmesi halinde mümkün olabilir. Buna göre; evlilik dışında doğan çocuğun zina ürünü olması (annenin kocasından başkasıyla ilişkisinden doğması) halinde, doğumla koca arasında kurulan soybağı kaldırılmadıkça tanınamaz.

Şekle uygun olarak yapılması : Tanıma şekle bağlı bir işlemdir ve aşağıdaki şekillerden biri ile yapılabilir:

- (1) Nüfus memuruna yazılı başvuru
- (2) Mahkemeye yazılı başvuru
- (3) Resmi senet ile
- (4) Vasiyetname ile

Beyanda bulunulan nüfus memuru, sulh hâkimi, noter veya vasiyetnameyi açan hâkim, tanımayı babanın ve çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurluklarına bildirir. Çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurluğu da tanımayı çocuğa, anasına, çocuk vesayet altında ise vesayet makamına bildirir (TMK m.296).

(3) Tanımanın İptali Davası

Tanımanın iptalini **tanıyan** talep edebileceği gibi **diğer ilgililer** de tanımanın iptalini dava edebilir.

Tanıyan, yanılma, aldatma veya korkutma sebebiyle tanımanın iptalini dava edebilir. İptal davası, anaya ve çocuğa karşı açar (TMK m.297). Tanıyanın dava hakkı, iptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer (TMK m.300/I).

Ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tanımanın iptalini dava edebilirler. Dava **tanıyana**, tanıyan ölmüşse **mirasçılarına** karşı açılır. İlgililerin dava hakkı, davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl geçmekle düşer. Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl geçmekle düşer (TMK m.300/II-III). TMK m.300'deki süreler geçtiği hâlde gecikmeyi haklı kılan sebep varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir (TMK m.300/IV).

Davacı, tanıyanın baba olmadığını ispatla yükümlüdür (TMK m.299/I). Ana veya çocuk tarafından tanıyanın baba olmadığı iddiasıyla açılan iptal davasında ispat yükü, tanıyanın, gebe kalma döneminde ana ile cinsel ilişkide bulunduğuna ilişkin inandırıcı kanıtları göstermesinden sonra doğar (TMK m.299/II). Dolayısıyla ana veya çocuk tarafından açılan davalarda ispat yükü hafifletilmiştir.

Çocuk hayatta iken tanınmışsa, çocuğun ölümü halinde altsoyunun tanımanın iptalini talep edebilmesi, çocuğun iptal davası açma süresi geçmeden ölmesi ve tanımanın iptalini dava etme hakkını kullanacağını ispatlanması halinde söz konusu olur. Eğer çocuk, hak düşürücü süre içinde dava açmamışsa ya da hak düşürücü süre geçmemekle beraber çocuğun açık veya örtülü davranışları iptal davası açmayacağı iradesini ortaya koymuşsa, çocuğun altsoyu tanımanın iptali davası açamaz. Fakat çocuk ölümünden sonra tanınmış ise, bu durumda iptal davası açma hakkının doğrudan doğruya altsoyuna ait olması sebebiyle çocuğun altsoyu hak düşürücü süre içinde tanımanın iptalini dava edebilir.

Cumhuriyet savcısına dava hakkı tanınması, çocuğun soybağının belirlenmesinin kamu düzeni ile ilgili olmasında ve bu yolla **gerçeğe aykırı tanımların önlenmesinde görülür**. Cumhuriyet savcısı dışında ayrıca **Hazineye** de dava hakkı tanınması, tanıma yoluyla kurulan soybağının gerçeğe aykırı olması halinde, Hazinesin miras menfaatinin etkilenmesinin engellenmesiyle açıklanabilir.

Ayrıca tanımanın iptalinde **menfaati olan kişiler «ilgili»** kavramı kapsamında yer alır. Örneğin; tanıyanın, **çocuk sebebiyle mirasçı olamayan ya da çocuk sebebiyle miras payı azalan mirasçuları ya da tanımanın iptalinde maddi veya manevi menfaati bulunan diğer kişiler** de «ilgili» kapsamında yer alır.

TANIMANIN İPTALİ DAVASI		
DAVACI	DAVALI	DAVA AÇMA SÜRESİ
Tanıyan (baba)	Ana ve çocuk	İptal sebebinin öğrenildiği veya korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl içinde
Ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer	Tanıyana, tanıyan ölmüşse mirasçılara	Davacının tanımayı ve tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl ve her hâlde tanımanın üzerinden beş yıl içinde. Çocuğun dava hakkı, ergin olmasından başlayarak bir yıl içinde.

7.Soybağı

46

3. Babalık Davası

Evlilik dışında doğan bir çocukla baba arasında, ana ile sonradan evlenme ya da tanıma yoluyla soybağı kurulamamışsa, **çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesini ana ve çocuk isteyebilirler. Dava babaya, baba ölmüşse mirasçılara karşı açılır.** Babalık davası, Cumhuriyet savcısına ve Hazineye; dava ana tarafından açılmışsa kayyıma; kayyım tarafından açılmışsa anaya ihbar edilir (TMK m.301).

Babalık davası, çocuğun doğumundan önce veya sonra açılabilir. **Ananın dava hakkı, doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşer.** Çocuğa doğumdan sonra kayyım atanmışsa, çocuk hakkında bir yıllık süre, **atamanın kayyıma tebliği tarihinde; hiç kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlar.** Çocuk ile başka bir erkek arasında soybağı ilişkisi varsa, bir yıllık süre **bu ilişkinin ortadan kalktığı tarihte** işlemeye başlar. Bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, **sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde** dava açılabilir (TMK m.303).

Davalının, çocuğun doğumundan önceki **üçyüzüncü gün ile yüzsekseninci gün arasında** ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olması, babalığa karine sayılır. Bu sürenin dışında olsa bile fiilî gebe kalma döneminde davalının ana ile cinsel ilişkide bulunduğu tespit edilirse aynı karine geçerli olur. **Davalı, çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma**

olasılığının kendisinininkinden daha fazla olduğunu ispatlarsa karine geçerliliğini kaybeder (TMK m.302).

TMK m.302 gereğince, davacının, davalının babalığını ispat edebilmesi için, yalnızca bu süre içinde cinsel ilişkinin olduğunu kanıtlaması yeterlidir. Davalı ise söz konusu babalık karinesini ancak, çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisinininkinden daha fazla olduğunu ispatlayarak çürütebilecektir. Buna karşılık davacı, çocuğun davalı erkekten olduğunu kesin olarak kanıtlayarak kendi lehine olan karineyi canlandırabilir.

DNA Testi

Günümüzde, çocuğun babadan olup olmadığının ispatı için DNA testine sıkça başvurulmaktadır. Yargıtay bir kararında, DNA testinin şart olduğuna, muayene sonucu çocuğun tıbben davalıdan olamayacağı anlaşılırsa başka takdiri delile gerek olmadığına karar vermiştir.

Ana, babalık davası ile birlikte veya ayrı olarak baba veya mirasçılarından aşağıdaki giderlerin karşılanmasını isteyebilir:

1. Doğum giderleri,
2. Doğumdan önceki ve sonraki altışar haftalık geçim giderleri,
3. Gebelik ve doğumun gerektirdiği diğer giderler.

Çocuk ölü doğmuş olsa bile hâkim, bu giderlerin karşılanmasına karar verebilir.

Üçüncü kişiler veya sosyal güvenlik kuruluşlarınca anaya yapılan ödemeler, hakkaniyet ölçüsünde tazminattan indirilir (TMK m.304).

BABALIK DAVASI		
DAVACI	DAVALI	DAVA AÇMA SÜRESİ
Ana ve çocuk	Baba, baba ölmüşse mirasçıları	Ananın dava hakkı, doğumdan başlayarak bir yıl geçmekle düşer. Çocuğa doğumdan sonra kayyım atanmışsa, çocuk hakkında bir yıllık süre, atamanın kayyıma tebliği tarihinde; hiç kayyım atanmamışsa çocuğun ergin olduğu tarihte işlemeye başlar. Çocuk ile başka bir erkek arasında soybağı ilişkisi varsa, bir yıllık süre bu ilişkinin ortadan kalktığı tarihte işlemeye başlar. Bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından başlayarak bir ay içinde dava açılabilir.

Soybağına İlişkin Davalarda Görev ve Yetki (TMK m.283)

- **Yetkili mahkeme**, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesidir (TMK m.283).
- **Görevli mahkeme** ise, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'un dördüncü maddesi gereğince Aile Mahkemesidir.

GÖREV

Dava, HANGİ
MAHKEMEDE açılacak?

YETKİ

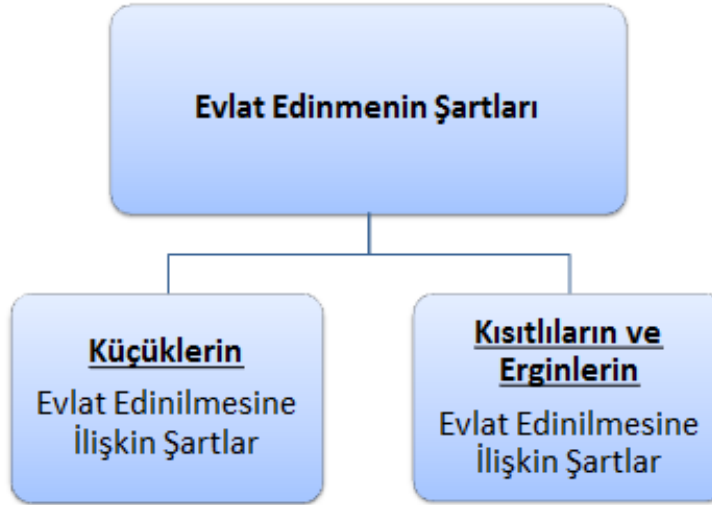
Dava, HANGİ YERDEKİ
MAHKEMEDE açılacak?

B. Yapay Soybağı : EVLAT EDİNME YOLUYLA SOYBAĞI

Çocuk ile ana baba arasında soybağının kurulması yollarından biri de evlat edinmedir. Evlat edinmede; evlat edinen ile evlatlık arasında **hakimin vereceği bir kararla** doğan bir soybağı söz konusudur. Soybağını kuran diğer yollardan farklı olarak, **evlat edinme yoluyla kurulan soybağı kan bağına dayanmaz**. Evlat edinmeye dayanan soybağı, doğrudan doğruya evlat edinme ilişkisini kuran mahkeme kararıyla meydana gelir.

1. Evlat Edinmenin Şartları

1. Evlat Edinmenin Şartları

7.Soybağı

36

(a) Küçüklerin Evlat Edinilmesine İlişkin Şartlar

Küçük terimi **18 yaşını doldurmamış kişileri** ifade eder. Henüz 18 yaşını doldurmamakla beraber, evlenme veya mahkeme kararı ile ergin olan kişilerin evlat edinilmesi, TMK m.313 (ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi) hükmünün şartlarına tabidir.

(1) Genel Şartlar

Genel Şartlar		
Evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması	Evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması	Evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi

7.Soybağı

38

Küçük, evlat edinen tarafından 1 yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olmalıdır: Önceki Türk Medeni Kanunumuzda bulunmayan böyle bir şartın öngörülmesi, madde gerekçesinde «*bir kimsenin bakmadığı ve eğitime hiçbir katkısı olmadığı herhangi bir küçüğü evlat edinmesi engellenmekte ve bir çeşit deneme süresi ile tarafların birbirlerini tanımalarına da olanak sağlanmaktadır*» ifadeleriyle açıklanmıştır.

Küçüğün evlat edinen tarafından bakılmış ve eğitilmiş olması şartının gerçekleşmesi, küçük ile evlat edinen arasında **sürekli bir ilişkinin kurulmasını gerektirir**. Bu nitelikte olmayan boş zamanları birlikte değerlendirme sürekli bir ilişkinin varlığı için yeterli değildir. Ancak, gerek evlat edinen, gerekse evlatlık açısından söz konusu olabilecek hastalık, eğitim veya mesleki sebeplerle birlikte bulunamama, bakma ve eğitme ilişkisinin sürekliliğini etkilemez.

Evlat edinme küçüğün yararına olmalıdır: Bu şart, esasen evlat edinme kurumunun temel amacını teşkil eder. Evlat edinmenin küçüğün yararına olup olmadığını, tarafların ilişkilerini, çocuğun fiziki, sosyal ve ekonomik gelişiminin sağlanmasına ilişkin şartları dikkate alarak **hakim takdir edecektir**.

Evlat edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesi gerekir: Türk Medeni Kanunumuz, önceki Medeni Kanunun aksine küçüklerin evlat edinilmesi açısından **evlat edinenin altsoyunun bulunmaması şartını öngörmemiştir**. Dolayısıyla altsoyu bulunan kişilerin de küçükleri evlat edinmesi mümkündür. Fakat bu durumun altsoyun menfaatini zedelememesi gerekir.

Evlat edinme ilişkisinin diğer çocukların miras menfaatlerini de azaltmak ya da evlatlığın ihtiyaçlarının karşılanması söz konusu olmaksızın evlat edinenin diğer çocuklara karşı olan ekonomik veya sosyal yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi amacıyla kurulması hallerinde **hakkaniyete aykırı biçimde zedeleme durumu ortaya çıkar**. Söz konusu hallerde, evlat edinme ilişkisinin kurulmasının **hakkın kötüye kullanılması (TMK m.2/II)** olarak nitelendirmek mümkündür.

(2) Evlat Edinene İlişkin Şartlar

(2) Evlat Edinene İlişkin Şartlar

Evlat Edinene İlişkin Şartlar	
Evli Kişiler	Evli Olmayanlar
• Birlikte evlat edinebilirler. Kural budur. Beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir. • Tek başına evlat edinebilirler. Ancak bu istisnadır.	• Birlikte evlat edinemezler. • Tek başına evlat edinebilirler. Otuz yaşını doldurmuş bulunması gerekir.

7.Soybağı

64

TMK m.306/I-c.1, **evli kişiler için** kural olarak birlikte evlat edinme sistemini benimsemiştir. Evli kişilerin tek başına evlat edinmesi istisnai durumlarda ancak TMK m.307/II'deki şartların gerçekleşmesi halinde mümkündür. TMK m.306/I-c.2, **evli olmayan kişiler için** birlikte evlat edinme imkanını tanımamış ancak TMK m.307/I ile evli olmayan kişinin tek başına evlat edinmesine imkan tanımıştır.

Evli Kişilerin Evlat Edinmesi : Kural eşlerin birlikte evlat edinmesidir. Eşlerin en az **beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları** gerekir (TMK m.306/II). Eşlerin evliliğinin 5 yılı doldurmamış olması hali için hükümde öngörülen 30 yaş doldurma şartı her iki eş için de aranır.

TMK m.306/III hükmünde, eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlat edinmesi (**nüfusuna geçirmesi**) hususunda özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Şöyle ki; **«Eşlerden biri, en az 2 yıldan beri evli olmaları veya kendisinin 30 yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlat edinebilir.»** Görüldüğü gibi yukarıdaki 5 yıllık süre, evlat edinilecek olanın diğerinin çocuğu olması durumunda **2 yıla inmektedir.**

Kural, evli kişilerin birlikte evlat edinmesi ise de, eşlerin birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığı bazı hallerde, TMK m.307/III hükmü, **evli kişilerin tek başına evlat edinmesine olanak tanımaktadır.** Buna göre, otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden **birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığı ispat etmesi hâlinde, tek başına evlât edinebilir.**

Evli Olmayan Kişilerin Evlat Edinmesi : Evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlât edinebilir (TMK m.307/I).
Evli olmayanlar birlikte evlât edinemezler (TMK m.306/I-c.2).

(3) Evlat Edinilen Açısından Şartlar

(3) Evlat Edinilen Açısından Şartlar

Evlat Edinilene İlişkin Şartlar		
Yaş (En az 18 yaş küçük olması gerekir)	Küçüğün Rızası	Yasal Temsilcinin Rızası

7.Soybağı

70

Yaş : Evlât edinilenin, evlât edinenden **en az onsekiz yaş küçük olması** şarttır (TMK m.308/I).
Bir diğer ifadeyle evlat edinen ile evlatlık arasında **18 yaş farkının bulunması gerekir**.

Küçüğün Rızası : Evlat edinme ilişkisinin evlatlığın kişilik hakkı ile doğrudan ilişkisinin bulunması sebebiyle, bu ilişkinin kurulabilmesi için **ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün rızasının alınması gerekir**. Ayırt etme gücüne sahip olan küçük, rızası olmadıkça evlât edinilemez (TMK m.308/II).

Yasal Temsilcinin Rızası : Evlât edinme, kendi rızası dışında ayrıca **küçüğün ana ve babasının rızasını** da gerektirir. Rıza, küçüğün veya ana ve babasının oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir. Verilen rıza, evlât edinilenlerin adları belirtilmemiş veya evlât edinilenler henüz belirlenmemiş olsa dahi geçerlidir (TMK m.309). Vesayet altındaki küçük, ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlât edinilebilir (TMK m.308/III).

Sadece birinin rızası yeterli değildir, hem ananın hem de babanın rızası gerekir. Ancak aşağıdaki hâllerde ana ve babadan **birinin rızası aranmaz**:

1. Kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunuyorsa,
2. Küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmiyorsa (TMK m.311).

Rıza, küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmeden önce verilemez. Rıza, tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak **altı hafta içinde aynı usulle geri alınabilir.** Geri almadan sonra yeniden verilen rıza kesindir (TMK m.310). Dolayısıyla, rızayı geri alma ancak bir kez mümkündür.

Küçük, gelecekte evlât edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilir ve ana ve babadan birinin rızası eksik olursa, evlât edinenin veya evlât edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce, onun oturduğu yer mahkemesi bu rızanın aranıp aranmamasına karar verir. Diğer hâllerde, bu konudaki karar evlât edinme işlemleri sırasında verilir. Ana ve babadan birinin küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebiyle rızasının aranmaması hâlinde, bu konudaki karar kendisine yazılı olarak bildirilir (TMK m.312).

(b) Kısıtlıların ve Erginlerin Evlat Edinilmesine İlişkin Şartlar

(b) Kısıtlıların ve Erginlerin Evlat Edinilmesine İlişkin Şartlar

Kısıtlıların ve Erginlerin Evlat Edinilmesine İlişkin Şartlar				
Evlat edinilenin ergin ve kısıtlı olması	Evlat edinenin altsoyunun açık muvafakatinin bulunması	Evlat edinilenin evli olması halinde eşinin rızası	Evlat edinen ve evlat edinilen açısından kanunun aradığı diğer şartlardan <u>birinin gerçekleşmiş olması</u>	Küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacak olması

TMK MADDE 313 - Evlât edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle, ergin veya kısıtlı aşağıdaki hâllerde evlât edinilebilir:

1. Bedensel veya zihinsel özü sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlât edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise,
2. Evlât edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise,
3. Diğer haklı sebepler mevcut ve evlât edinilen, en az beş yıldan beri evlât edinen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta ise.

Evli bir kimse ancak eşinin rızasıyla evlât edinilebilir.

Bunlar dışında küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanır.

(1) Evlat edinilenin ergin veya kısıtlı olması

Yaş, evlenme (TMK m.11) veya mahkeme kararıyla (TMK m.12) ergin olmak TMK m.313 hükmünün uygulanması açısından fark yaratmaz. Kısıtlı olmak ise, TMK m.405 ve devamı hükümlerine göre hakkında kısıtlama kararı verilmiş kişileri ifade eder. Evlat edinme başvurusunun yapılmasından sonra küçüğün ergin olması, koşulları daha önce yerine getirilmiş olmak kaydıyla küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümlerin uygulanmasını engellemez (TMK m.315/III).

(2) Evlat edinilenin altsoyunun açık muvafakatinin bulunması

Erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde, evlat edinilenin altsoyunun bulunması halinde, **altsoyun açık muvafakati** gerekir. Oysaki küçüklerin evlat edinilmesinde bu durumun **altsoyun yararlarının hakkaniyete aykırı biçimde zedelenmemesi yeterlidir, ayrıca onların iznine gerek yoktur.**

(3) Evlat edinilenin evli olması halinde eşinin rızası

Evlat edinilecek kişi evli ise ayrıca eşinin de rızası gerekir (TMK m.313/II).

(4) Evlat edinen ve evlat edinilen açısından kanunun aradığı diğer şartlardan birinin gerçekleşmiş olması

Aşağıdaki şartlardan sadece birinin gerçekleşmesi yeterlidir:

1. Evlat edinilecek olanın bedensel veya zihinsel özürlü olması sebebiyle bakıma muhtaç olması ve evlat edinen tarafından en az 5 senedir bakılıp gözetilmiş olması veya
2. Evlat edinen tarafından küçükken en az 5 yıl süreyle bakılıp gözetilmiş olması veya
3. Diğer haklı sebepler mevcut ise ve evlat edinilen evlat edinen ile en az 5 yıldır aile halinde yaşamaları.

(5) Küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacak olması

TMK m.313 hükmünün son fıkrası, ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi için, maddede öngörülen şartların yanında, küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin şartların da kıyasen uygulanacağını öngörmüştür. Bu bağlamda, küçüklerin evlat edinilmesindeki şartlardan **yasal temsilcinin rızası dışındaki hükümler ergin ve kısıtlılar için de kıyasen uygulanır.**

2. Mahkeme Kararı

Mahkeme kararıyla birlikte evlâtlık ilişkisi kurulmuş olur (TMK m.315/I). Evlat edinilen ister küçük, ister ergin ve kısıtlı olsun, evlâtlık ilişkisi ancak hakim kararıyla kurulur.

Evlat edinme kararı hususunda **yetkili mahkeme**, tek başına evlat edinmede evlat edinilenin oturma yeri, birlikte evlat edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesidir (TMK m.315/I).

Görevli mahkeme, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Yargılama Usullerine Dair Kanununun 4. maddesi gereğince **Aile Mahkemesidir.**

Evlât edinme başvurusundan sonra evlât edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlât edinmeye engel olmaz (TMK m.315/II). Başvurudan sonra küçük ergin olursa, koşulları daha önceden yerine getirilmiş olmak kaydıyla küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümler uygulanır (TMK m.315/III).

Evlât edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlât edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir. Araştırmada özellikle evlât edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlât edinenin eğitime yeteneği, evlât edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekir. Evlât edinenin altsoyu varsa, onların evlât edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri de değerlendirilir (TMK m.316).

3. Evlat Edinmenin Hükümleri

Evlât edinme ilişkisi, evlat edinen ile evlatlık arasında soybağının kurulmasını sağlar (TMK m.282/III). Evlat edinme ilişkisinin kurulması ile evlatlık ve evlat edinen arasında hısımlık ilişkisi meydana gelmiş olur. Böylece kural olarak soybağının kurulmasına bağlı sonuçlar ortaya çıkar.

(a) Mirasçılık İlişkisi

Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur (TMK m.314/II). Evlâtlık ve altsoyu, evlât edinene kan hısımlı gibi mirasçı olurlar. Evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder. Evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olmazlar (TMK m.500). Evlat edinilen, evlat edinenin kan hısımlarına mirasçı olamaz. Evlat edinilen ile evlat edinilenin kan hısımları arasında mirasçılık ilişkisi sanki evlat edinme ilişkisi olmamış gibi karşılıklıdır. Buna karşılık, evlatlık ve altsoyunun kendi kan hısımlarına karşı olan mirasçılıkları da devam eder.

(b) Evlenme Yasağı

TMK m.129 ve m.145'e göre; evlat edinen ile evlatlık arasında ve bunlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında evlenme engeli vardır.

(c) Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler

Ana ve babaya ait olan haklar (başta velayet hakkı olmak üzere) ve yükümlülükler evlât edinene geçer (TMK m.314/I). Çocuğun bakımı, mallarının idaresi, malların geliri evlat edinendedir. Burada söz konusu olan, ana babaya ait olan velayet hakkının evlat edinene devredilmesi değil, evlat edinme ilişkisinin kurulmasıyla ana babanın velayet hakkının sona ermesi, evlat edinenin velayet hakkının doğmasıdır.

(d) Soyadı

Evlâtlık küçük ise evlât edinenin soyadını alır. Evlât edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlâtlık, evlât edinilme sırasında dilerse evlât edinenin soyadını alabilir (TMK m.314/III).

Eşler tarafından birlikte evlât edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlât edinen eşlerin adları yazılır (TMK m.314/IV).

Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında **her türlü bağ kurulur.** Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir (TMK m.314/V).

Evlât edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz (TMK m.314/VI).

(e) Vatandaşlık

Evlât edinme, evlatlığın vatandaşlığına etki etmez (Türk Vatandaşlık Kanunu m.3). Ancak, küçük olan evlatlık vatansız olur veya anası, babası bulunmaz ve yahut nerede olduğu bilinmez ise bir Türk tarafından evlatlığa alınmakla **Türk vatandaşı olur.**

4. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması

Yasal sebep bulunmaksızın rıza alınmamışsa, rızası alınması gereken kişiler, küçüğün menfaati bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmeyecekse, **hâkimden evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler** (TMK m.317). Evlât edinme esasa ilişkin diğer noksanlıklardan biriyle sakatsa, **Cumhuriyet savcısı veya her ilgili evlâtlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir.** Noksanlıklar bu arada ortadan kalkmış veya sadece usule ilişkin olup ilişkinin kaldırılması evlâtlığın menfaatini ağır biçimde zedeleyecek olursa, **bu yola gidilemez** (TMK m.318).

Kanun koyucu evlatlık ilişkisinin kaldırılmasında iki süre öngörmüştür. Buna göre, dava hakkı, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak **bir yıl** ve her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden **beş yıl** geçmekle düşer (TMK m.319).

5. Evlâtlık İşlemlerinde Aracılık

Küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin aracılık faaliyetleri, ancak **Bakanlar Kurulunca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yapılır.** Aracılık faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin hususlar tüzükle düzenlenir (TTK m.320).

II. SOYBAĞININ HÜKÜMLERİ

II. SOYBAĞININ HÜKÜMLERİ

A.	• Soyadı
B.	• Yerleşim yeri
C.	• Çocuğun mirasçılığı
D.	• Çocuk ile kişisel ilişki kurulması
E.	• Karşılıklı yükümlülükler
F.	• Ana ve babanın çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğü

7.Soybağı

109

A. Soyadı

Çocuk, ana ve baba evli ise ailenin; evli değilse ananın soyadını taşır. Ancak, ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa çocuk onun bekârlık soyadını taşır (TMK m.321). Ailenin soyadı kural olarak babanın soyadıdır. Fakat ana baba anlaşarak haklı sebeple isim değiştirme yoluna giderek (TMK m.27) aile isminin ananın soyadı olmasını öngörebilirler.

B. Yerleşim Yeri

Velâyet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yeridir. Diğer hâllerde çocuğun oturma yeri, onun yerleşim yeri sayılır (TMK m.21/I).

C. Çocuğun Mirasçılığı

Mirasbırakanın birinci derece mirasçıları, onun altsoyudur. Çocuklar eşit olarak mirasçılardır. Mirasbırakandan önce ölmüş olan çocukların yerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır (TMK m.495). Evlâtlık ve altsoyu, evlât edinene kan hısımları gibi mirasçı olurlar. Evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder. Evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olmazlar (TMK m.500). Evlilik dışında doğmuş ve soybağı, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulmuş olanlar, **baba yönünden evlilik içi hısımlar gibi mirasçı olurlar (TMK m.498).**

D. Çocuk İle Kişisel İlişki Kurulması

1. Ana baba ile çocuk arasında kişisel ilişki : Ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir (TMK m.323).

Ana ve babadan her biri, diğerinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelemekten, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlüdür.

Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddî olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir (TMK m.324).

2. Üçüncü Kişiler ile Çocuk Arasındaki Kişisel İlişki : Olağanüstü hâller mevcutsa, çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere, özellikle hısımlarına da tanınabilir. Ana ve baba için öngörülen sınırlamalar üçüncü kişiler için kıyas yoluyla uygulanır (TMK m.325).

Önceki Türk Medeni Kanununda bu hususta hüküm bulunmamasına rağmen, ortada bir **kanun boşluğu** bulunduğu gerekçesiyle 18.11.1959 tarihli 12/29 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında **büyükanne ve büyükbabaların torunları ile kişisel ilişki kurabilecekleri kabul edilmişti**. Dolayısıyla, TMK m.325 hükmü, İçtihadı Birleştirme Kararı ile büyükanne ve büyükbaba açısından kabul edilen sonucu, **daha geniş çerçevede kanuni dayanağa bağlamış olmaktadır**.

Kişisel ilişki kurulmasıyla ilgili bütün düzenlemelerde çocuğun oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir. Boşanmaya ve evlilik birliğinin korunmasına ilişkin yetki kuralları saklıdır. Çocuk ile kişisel ilişkiye yönelik bir düzenleme yapılmıyca kadar, velâyet hakkına sahip veya çocuk kendisine bırakılmış kişinin rızası dışında kişisel ilişki kurulamaz (TMK m.326).

E. Karşılıklı Yükümlülükler

Ana, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlüdürler (TMK m.322). Söz konusu hüküm, aile halinde yaşamanın temel gereği olarak görülecek ahlaki yükümlülükleri bir hukuk kuralı haline getirmiştir. Karşılıklı yardım yükümlülüğü, maddi ve manevi yönden ana baba ve çocuk arasında dayanışma yükümlülüğünün bulunmasını ifade eder. Birlikte yaşamanın sağlanması, birlikte yaşamanın gerektirdiği ev işlerine yardım etme, gerektiğinde maddi katkı sağlamak, bakım ihtiyacında bulunanlara bakımın sağlanması bu yükümlülüğün görünüm biçimi olarak ifade edilebilir.

F. Ana ve Babanın Çocukların Bakım ve Eğitim Giderlerini Karşılama Yükümlülüğü

Kapsamı : Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır. Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, **hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarfedebilirler** (TMK m.327).

Süresi : Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden

beklenebilecek ölçüde olmak üzere, **eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler** (TMK m.328).

Dava Hakkı : Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, **diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir**. Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde nafaka davası, atanacak **kayım veya vasi tarafından da açılabilir**. Ayırt etme gücüne sahip olan **küçük de nafaka davası açabilir** (TMK m.329).

Nafaka Miktarının Takdiri : Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur. **Nafaka her ay peşin olarak ödenir**. Hâkim istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir (TTK m.330).

Durumun Değişmesi : Durumun değişmesi hâlinde hâkim, istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır (TTK m.331).

Geçici Önlemler : Nafaka davası açılınca hâkim, davacının istemi üzerine dava süresince gerekli olan önlemleri alır. Soybağı tespit edilirse, davalının, uygun nafaka miktarını depo etmesine veya geçici olarak ödemesine karar verilebilir (TTK m.332). Babalık davası ile birlikte nafaka istenir ve hâkim, babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir (TTK m.333).

Güvence verilmesi : Ana ve baba nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak ve ısrarla yerine getirmezlerse ya da kaçma hazırlığı içinde bulundukları, mallarını gelişigüzel harcadıkları veya heba ettikleri kabul edilebilirse hâkim, gelecekteki nafaka yükümlülüklerine ilişkin olarak uygun bir güvencenin sağlanmasına veya gerektiğinde diğer önlemlerin alınmasına karar verebilir (TTK m.334).

III. VELAYET

A. Velayet Kavramı

Velayet hakkı, *ana babanın, kural olarak küçüklerin, istisnai olarak da kısıtlıların bakım ve korunmalarının sağlanması amacıyla, onların kişi ve malları üzerinde sahip oldukları görev, yetki ve hakların bütünü*nü ifade eder. Velayet hakkı, ana babaya sıkı bir biçimde bağlı kişilik hakkı niteliğinde bir haktır. Bu sebeple, velayet hakkı intikale elverişli bir hak değildir; **başkalarına devredilemez, mirasçılara geçmez**.

Velayet kurumuna hakim **üç ana ilke** söz konusudur:

(1) **Velayetin kapsamı sınırlıdır.**

(2) **Evlilik devam ettikçe, ana baba velayet hakkına birlikte sahiptirler.**

(3) **Geniş anlamda velayet, çocuğun şahsının ve mallarının bakım ve yönetimiyle çocuğun temsilini içerir.**

B. Velayet Hakkına Sahip Olanlar

Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velâyeti birlikte kullanırlar. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim, **velâyeti eşlerden birine verebilir.** Velâyet, ana ve babadan birinin ölümü hâlinde **sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir** (TMK m.336).

Velayet hakkı, eşlerden birine verilmişse ve bu eş ölmüş, vesayet altına alınmış veya velayet hakkı kendisinden kaldırılmışsa, **diğer taraf kanundan dolayı kendiliğinden velayet hakkına sahip olmaz.** Bu durumda diğer tarafın velayet hakkına sahip olabilmesi için **hakimden verdiği kararı değiştirmesini talep etmesi gerekir.**

Ana ve baba evli değilse velâyet anaya aittir. Ana küçük, kısıtlı veya ölmüş ya da velâyet kendisinden alınmışsa hâkim, çocuğun menfaatine göre, vasi atar veya velâyeti babaya verir (TMK m.337). Burada velayet hakkının babaya verilmesi, çocuk ile babası arasında tanıma veya babalık davası yoluyla soybağının kurulmuş olması halinde mümkündür. Ayrıca çocuğun doğumu anında evli olmayan ana baba daha sonra evlenerek çocuk ile baba arasında soybağı kurulduğunda çocuk ana babanın ortak velayeti altına girer.

Eşler, ergin olmayan **üvey çocuklarına** da özen ve ilgi göstermekle yükümlüdürler. Kendi çocuğu üzerinde velâyeti kullanan eşe diğer eş uygun bir şekilde yardımcı olur; durum ve koşullar zorunlu kıldığı ölçüde çocuğun ihtiyaçları için onu temsil eder (TMK m.338). Evlat edinmede ise, TMK m.314'e göre ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler **evlat edinene** geçer. Bu bağlamda **evlat edinilen kanunen evlat edinenin velayeti altına girer.**

Velayet Hakkına Sahip Olanlar	
Ana Baba Evli İse	Ana Baba Evli Değilse
Ana baba velayet hakkına birlikte sahiptir.	Kural, velayet hakkı anaya verilir.
Ana babadan biri ölmüşse sağ kalan eş velayet hakkına sahiptir.	Ana küçükse, kısıtlı ise, ölmüşse, anadan velayet alınmışsa, duruma göre velayet ya babaya verilir ya da çocuğa vasi atanır.
Ana baba boşanmışlarsa, çocuk kendisine bırakılan taraf velayet hakkına sahiptir.	

C. Velayet Altında Bulunanlar

Ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velâyeti altındadır. Yasal sebep olmadıkça velâyet ana ve babadan alınamaz. Erginliğe kavuşan çocuk ana ve babasının velayeti altından kurtulur.

Çocuk ergin olmakla beraber, **kısıtlanırsa** hakim, kural olarak ana babanın çocuk üzerindeki velayet hakkının devamına karar verecektir. Ancak, hakim gerekli görürse, kısıtlanan çocuğun vesayet altına konulmasına ve kendisine **vasi atanmasına karar verebilir** (TMK m.335).

Velayet Altına Alınan Küçükler ile Kısıtlılar Arasındaki Farklar	
Küçükler	Kısıtlılar
Kural olarak ana ve baba velayet hakkını birlikte kullanır.	Velayet hakkı ana babadan sadece birine verilir.
Velinin, küçüğünü malvarlığından istifade hakkı vardır.	Velinin, kısıtlının malvarlığından istifade hakkı yoktur.
Velinin, küçüğü terbiye ve tedip hakkı vardır.	Velinin, kısıtlıyı terbiye ve tedip hakkı yoktur.

Velayet Altına Alınan Küçükler ile Kısıtlılar Arasındaki Farklar	
Küçükler	Kısıtlılar
Veli, küçüğün mallarına ilişkin olarak önemli tasarruflarda bulunuyorsa, küçüğün rızasını almak zorunda değildir.	Veli, kısıtlının mallarına ilişkin olarak önemli tasarruflarda bulunuyorsa, kısıtlının rızasını almak zorundadır.
Velayet hakkı, sadece tarafların ölümü ya da çocuğun ergin olmasıyla kendiliğinden kalkar.	Kısıtlılık kararının kaldırılmasıyla, velayet hakkı kendiliğinden kalkar.
Velayetin kaldırılması için ana babanın velayet görevini yerine getirmemesi ya da getirememesi gerekir.	Kısıtlının velayet hakkının kaldırılması için kısıtlının menfaati yeterlidir.

D. Velayetin Kapsamı

D. Velayetin Kapsamı

Çocuğun Kişiliği Bakımından	Çocuk Üzerinde Egemenlik Hakkı
	Çocuğa İsim Koyma Hakkı
	Çocuğun Eğitimi
	Çocuğun Temsil Edilmesi ve Fiil Ehliyeti
	Çocuğun Aileyi Temsil Etmesi
	Çocuk ile Ana ve Baba Arasındaki Hukukî İşlemler
Çocuğun Malları Bakımından	Yönetim
	Kullanma Hakkı
	Gelirlerin Sarfı
	Çocuk Mallarının Kısmen Sarfı
	Çocuğun Serbest Malları
	Çocuk Mallarının Sona Ermesi
	Yönetimin Sona Ermesi

1. Çocuğun Kişiliği Bakımından

Çocuk Üzerinde Egemenlik Hakkı : Ana ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda onun menfaatini göz önünde tutarak gerekli kararları alır ve uygularlar. Çocuk, ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlüdür. Ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanılır; önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar. Çocuk, ana ve babasının rızası dışında evi terkedemez ve yasal sebep olmaksızın onlardan alınamaz (TMK m.339/I-IV).

Çocuğa İsim Koyma Hakkı : Çocuğun adını ana ve babası koyar (TMK m.339/V). Ancak, ana veya babadan biri velayet hakkına sahip ise, çocuğun adını velayet hakkına sahip ana veya baba koyacaktır.

Çocuğun Eğitimi : Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar. Ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel özürli olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlarlar (TMK m.340). **Çocuğun dinî eğitimini belirleme hakkı ana ve babaya aittir.** Ana ve babanın bu konudaki haklarını sınırlayacak her türlü sözleşme geçersizdir. **Ergin, dinini seçmekte özgürdür** (TMK m.341).

Çocuğun Temsil Edilmesi ve Fiil Ehliyeti : Ana ve baba, velâyetleri çerçevesinde üçüncü kişilere karşı çocuklarının **yasal temsilcisidirler**. İyiniyetli üçüncü kişiler, eşlerden her birinin diğerinin rızasıyla işlem yaptığını varsayabilirler. Vesayet makamlarının iznine bağlı hususlar dışında kısıtlıların temsiline ilişkin hükümler velâyetteki temsilde de uygulanır (TMK m.342). Velâyet altındaki çocuğun fiil ehliyeti, vesayet altındaki kişinin ehliyeti gibidir. Çocuk, borçlarından ana ve babanın çocuk malları üzerindeki haklarına bakılmaksızın kendi malvarlığı ile sorumludur (TMK m.343).

Velayet altındaki çocuğun fiil ehliyeti belirlenirken ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Çocuk, ayırt etme gücüne sahip değilse, fiil ehliyetinden söz edilemez, dolayısıyla **tam ehliyetsiz** statüsündedir. Bu bağlamda ana, baba çocuğun yasal temsilcisi olarak onu temsil ederler. Çocuk ayırt etme gücüne sahip ise **sınırlı ehliyetsiz** statüsündedir ve sınırlı ehliyetsizlerin yapabilecekleri her türlü işlemi yapabilir.

Bu bağlamda, tam ehliyetli olmayan çocuk adına yapılacak işlemlerde çocuğun temsili açısından, kural olarak, vasiinin kısıtlıyı temsil etmesine ilişkin hükümler uygulanacaktır. Ancak vesayet altında bulunan kişinin temsili açısından söz konusu olan TMK m.462 ve 463'e göre vesayet ve denetim makamından izin alma zorunluluğu, velayet altında bulunan küçüklerin temsili bakımından söz konusu değildir.

Çocuğun Aileyi Temsil Etmesi : Velâyet altındaki çocuk, ayırt etme gücüne sahip ise ana ve babanın rızasıyla aile adına hukukî işlemler yapabilir; bu işlemlerden dolayı ana ve baba borç altına girer (TMK m.344).

Ana ve babanın velayet hakkına birlikte sahip olduğu durumlarda, çocuğun temsili de ana ve baba tarafından birlikte gerçekleştirilmelidir. Bir diğer ifadeyle, çocuk adına yapılacak hukuki işlemlerde her ikisinin de rızasının bulunması gerekir.

Bununla beraber, TMK m.342/II'ye göre; iyiniyetli üçüncü kişiler, eşlerden her birinin diğerinin rızasıyla işlem yaptığını varsayabilirler. Dolayısıyla, üçüncü kişinin, kötüniyetli olduğunun diğer eşin işleme rızasının bulunmadığını bildiğinin veya gereken özeni gösterseydi bilebilecek durumda olduğunun ispatlanması söz konusu olmadıkça yapılan işlem geçerli olacaktır.

Çocuk ile Ana ve Baba Arasındaki Hukukî İşlemler : Çocuk ile ana veya baba arasında ya da ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukukî işlemle çocuğun borç altına girebilmesi, **bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlıdır** (TMK m.345). **Bu hükmün amacı, çocuk ile ana baba arasında söz konusu olabilecek çıkar çatışmasının engellenmesidir.**

Çocuk ile ana baba arasında yapılan veya ana babanın çocuğu temsilen kendileriyle yaptığı işlemlerin (örneğin, ana babanın çocuğa ait bir malı satın almaları) ya da **çocuğun ya da çocuk adına ana babanın üçüncü kişilerle yaptığı ve çocuğu ana baba yararına borç altına sokan işlemlerin** (örneğin, çocuğun ana babanın borcuna teminat göstermesi, kefil olması, ipotek tesis etmesi) **çocuğu borç altına sokabilmesi için, işleme kayyımın katılması ve hakimın onay vermesi gerekmektedir.**

Ayırt Etme Gücü Olan Çocuğun Fiil Ehliyeti	
Kendi adına, kendisini yükümlülük altına sokan işlemleri üçüncü kişilerle yapma.	Vesayet altındaki kişinin ehliyeti gibidir. Kural, yasal temsikinın icazet vermesidir.
Çocuk ile ana veya baba arasında yapılacak bir hukukî işlemle çocuğun borç altına girebilmesi.	Bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlıdır.
Ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukukî işlemle çocuğun borç altına girebilmesi.	Bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlıdır.
Ana baba adına ve hesabına üçüncü kişilerle işlem yapması.	Ana babanın rızası varsa yapabilir.

2. Çocuğun Malları Bakımından

Yönetim : Ana ve baba, velâyetleri devam ettiği sürece çocuğun mallarını yönetme hakkına sahip ve bununla yükümlüdürler; kural olarak hesap ve güvence vermezler. Ana ve babanın yükümlülüklerini yerine getirmedikleri durumlarda hâkim müdahale eder (TMK m.352). Evlilik sona erince velâyet kendisinde kalan eş, hâkime çocuğun malvarlığının dökümünü gösteren bir defter vermek ve bu malvarlığında veya yapılan yatırımlarda gerçekleşen önemli değişiklikleri bildirmek zorundadır (TMK m.353). **Vasiden farklı olarak ana babanın çocuk mallarındaki tasarrufları için, kural olarak (TMK m.356/II'deki istisna hariç) hakim iznine ihtiyaçları yoktur.**

Kullanma Hakkı : Ana ve baba, kusurları sebebiyle velâyetleri kaldırılmadıkça, çocuğun mallarını kullanabilirler (TMK m.354).

Gelirlerin Sarfı : Ana ve baba, çocuk mallarının gelirlerini öncelikle çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için; hakkaniyete uyduğu ölçüde de aile ihtiyaçlarını karşılamak üzere sarfedebilirler. Gelir fazlası, çocuk mallarına katılır (TMK m.355).

Çocuk Mallarının Kısmen Sarfı : Olağan ihtiyaçlar gerektirdiği ölçüde sermaye biçiminde ödemeler, tazminatlar ve benzeri edimler çocuğun bakımı için kısmen kullanılabilir. Çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için zorunluluk varsa hâkim, ana ve babaya belirlediği miktarlarda çocuğun diğer mallarına da başvurma yetkisini tanıyabilir (TMK m.356).

Çocuğun Serbest Malları : Bazı hallerde, ana baba çocuk malları üzerinde kısmen veya tamamen yönetim ve kullanma hakkına sahip değildir. Zira TMK m.357–359 hükümlerinde belirli malların (**çocuğun serbest malları olarak ifade edilmektedir**) ana ve babanın yönetim ve kullanma hakkının kapsamı dışına çıkarıldığı görülmektedir. **Çocuğa yapılan karşılıksız kazandırmalar (TMK m.357), saklı pay (TMK m.358) ve meslek veya sanat için verilen mal ve kişisel kazanç (TMK m.359) çocuğun serbest mallarıdır.**

1. Kazandırmalar : Ana ve baba, faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılmak üzere ya da açıkça ana ve babanın kullanmaması koşuluyla çocuğa yapılan kazandırmaların gelirlerini kendi menfaatlerine sarfedemezler. Kazandırmada bulunan kişi, kazandırma sırasında açıkça aksini öngörmedikçe, ana ve baba bunlar üzerinde yönetim hakkına sahiptir (TMK m.357).

2. Saklı pay : Ölüme bağlı tasarruf yoluyla çocuğun saklı payı ana ve babanın yönetimi dışında bırakılabilir. Mirasbırakan yönetimi bir üçüncü kişiye bırakmışsa, tasarrufunda bu kişinin belirli zamanlarda sulh hâkimine hesap vermesini öngörebilir (TMK m.358).

3. Meslek veya sanat için verilen mal ve kişisel kazanç : Ana ve baba tarafından bir meslek veya sanat ile uğraşması için çocuğa kendi malından verilen kısmın veya kendi kişisel kazancının yönetimi ve bunlardan yararlanma hakkı çocuğa aittir. Çocuğun evde ana ve babasıyla birlikte yaşaması hâlinde, ana ve baba ondan kendisinin bakımı için uygun bir katkıda bulunmasını isteyebilirler (TMK m.359).

Çocuk Mallarının Korunması : Ana ve baba, çocuğun mallarını yönetmekte her ne sebeple olursa olsun yeterince özen göstermezlerse hâkim, malların korunması için uygun önlemleri alır. Hâkim, özellikle malların yönetimi konusunda talimat verebilir; belirli zamanlarda verilen bilgi ve hesabı yeterli görmezse, malların tevdi edilmesine veya güvence gösterilmesine karar verebilir (TMK m.360).

Çocuğun mallarının tehlikeye düşmesi başka bir şekilde önlenemiyorsa hâkim, yönetimin bir kayyıma devredilmesine karar verebilir. Çocuğun, yönetimi ana ve babaya ait olmayan malları tehlikeye düştüğünde hâkim, aynı önlemlerin alınmasını kararlaştırabilir. Çocuk mallarının gelirlerinin veya bu mallardan ayrılmış belirli miktarların kanuna uygun şekilde sarfedileceğinden kuşku duyulursa hâkim, bunların da yönetimini bir kayyıma bırakabilir (TMK m.361).

Yönetimin Sona Ermesi : Ana ve baba, velâyetleri veya yönetim hakları sona erince, çocuğun mallarını, hesabıyla birlikte ergin çocuğa, vasisine veya kayyıma devrederler (TMK m.362). Ana ve baba, çocuk mallarının geri verilmesinde vekil gibi sorumludurlar. Dürüstlük kuralına uygun olarak başkasına devrettikleri malların yerine sadece aldıkları karşılığı geri vermekle yükümlüdürler. Kanuna uygun olarak çocuk veya aile için yaptıkları harcamalardan dolayı tazminatla yükümlü tutulmazlar (TMK m.363).

E. Çocuğun Korunması

Koruma Önlemleri : Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır (TMK m.346).

Çocukların Yerleştirilmesi : Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak **bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir.**

Çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmaları beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre başka çare de kalmamışsa, ana ve baba veya çocuğun istemi üzerine hâkim aynı önlemleri alabilir.

Ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu önlemlerin gerektirdiği giderler Devletçe karşılanır.

Nafakaya ilişkin hükümler saklıdır (TMK m.347).

Velâyetin Kaldırılması : Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınamaz ya da bu önlemlerin yetersiz olacağı önceden anlaşılırsa, hâkim aşağıdaki hâllerde velâyetin kaldırılmasına karar verir:

1. Ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, özürlü olması, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velâyet görevini gereği gibi yerine getirememesi.
2. Ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması.

Velâyet ana ve babanın her ikisinden kaldırılırsa çocuğa bir vasi atanır. Kararda aksi belirtilmedikçe, velâyetin kaldırılması mevcut ve doğacak bütün çocukları kapsar (TMK m.348).

Velâyetle sahip ana veya babanın yeniden evlenmesi, velâyetin kaldırılmasını gerektirmez. Ancak, çocuğun menfaati gerektirdiğinde velâyet sahibi değiştirilebileceği gibi, durum ve koşullara göre velâyet kaldırılarak çocuğa vasi de atanabilir (TMK m.349).

Velâyetin kaldırılması hâlinde ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder. Ana ve baba ile çocuğun ödeme gücü yoksa bu giderler Devletçe karşılanır. Nafakaya ilişkin hükümler saklıdır (TMK m.350).

Durumun Değişmesi : Durumun değişmesi hâlinde, çocuğun korunmasına ilişkin önlemlerin yeni koşullara uydurulması gerekir. Velâyetin kaldırılmasını gerektiren sebep ortadan kalkmışsa hâkim, re'sen ya da ana veya babanın istemi üzerine **velâyeti geri verir** (TMK m.351).

F. Velayet Hakkının Kanundan Dolayı Sona Ermesi

1. Kısıtlılık altındaki çocuğa vasi tayini ile ya da kısıtlılık kararının kaldırılmasıyla
2. Çocuğun ölümüyle veya ergin olmasıyla
3. Çocuğun üçüncü kişi tarafından evlat edinilmesiyle
4. Soybağının reddi veya evlatlık ilişkisinin sona ermesi ile
5. Ana babanın ölümüyle (Boşanmış eşlerde velayet kendisine verilen eşin ölmesi ile, velayet kendiliğinden diğer tarafa geçmez. Hakim kararı şarttır. Hakim bir sakınca bulmadıkça velayeti sağ kalan eşe verir.)

IV. GENİŞ ANLAMDA AİLE İLİŞKİLERİ

IV. GENİŞ ANLAMDA AİLE İLİŞKİLERİ

7.Soybağı

183

A. Nafaka Yükümlülüğü

Nafaka Yükümlülükleri : Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan **üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine** nafaka vermekle yükümlüdür. **Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır.** Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır (TMK m.364).

Kanun koyucu TMK m.364-366 ile yardıma muhtaç aile fertlerinin birbirlerine yardım etmelerini hukuki bir yükümlölük olarak düzenlenmiştir. Yardımla yükümlölü olanların **üstsoy ve altsoy ile kardeşler olduğu** belirtilmiştir. **Bunlar dışındakilerin**, örneğin, kardeş çocuklarının birbirine ya da kişinin amcasına, dayısına, halasına, teyzesine **yardım etme yükümlölüğü (aksi ile kanıt ilkesi gereğince) yoktur**.

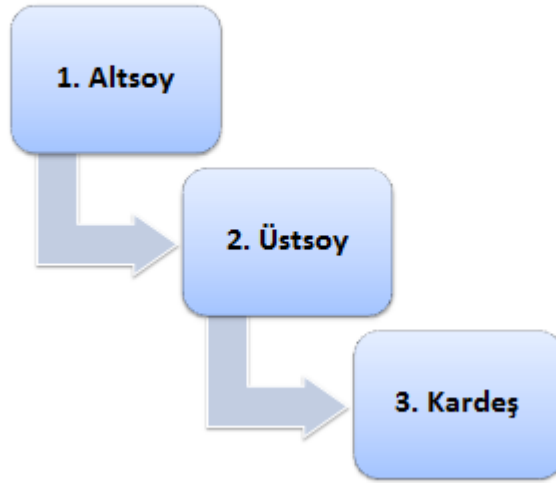
Üstsoyun ve altsoyun, birbirinden yardım nafakası isteyebilmesi için **nafaka isteyen yoksulluğa düşmüş olması, nafaka ödeyecek olanın da yoksulluğa düşmeden yardım edebilecek durumda olması** aranır. Nafaka ödeyecek olan yoksulluğa düşecekse, nafaka ödeme yükümlölüğü ortadan kalkar. Hiçbir geliri ve serveti olmayandan yardım nafakası istenemez.

Kardeşlerin birbirine yardım etmesi için, refah içinde bulunmaları gerekir. Kardeşlerin ne zaman refah içinde olacakları ise, Yargıtay kararlarında belirlenmiştir. Bu kararlara göre, «**bir kimse geleceğı için kaygı duymadan, toplumun lüks saydığı ihtiyaçları karşılayabilecek durumdaysa**» refah halinde yaşıyor demektir.

Dava Hakkı : Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır. Örneğin, A, nafakayı önce çocuğundan, sonra ana babasından, sonra kardeşinden isteyebilir. A'nın bir torunu ve babası hayattaysa A, yoksulluk nafakasını önce torunundan talep edebilir. **Yoksulluk nafakası, istisnai hallerde farklı sırada bulunanlardan istenebilir.** Örneğin, A'ya ödenmesi gereken yoksulluk nafakası 1500 TL ise, bunun 1.000 TL'sini oğlu B ödeyebiliyorsa, geri kalan 500 TL'sini A babasından talep edebilir.

Yoksulluk Davası Talep Sırası

Yoksulluk Davası Talep Sırası

7.Soybağı

191

Dava, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın malî gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir. Nafakanın, yükümlölülerin bir veya bir kaçından istenmesi hakkaniyete aykırıysa hâkim, onların nafaka yükümlölüğünü azaltabilir veya kaldırabilir. Dava, nafaka alacaklısına bakmakta olan resmî veya kamuya yararlı kurumlar tarafından da açılabilir. Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların

sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir. Yetkili mahkeme, taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesidir (TMK m.365).

Korunmaya Muhtaç Kişiler : Korunmaya muhtaç kişilerin bakımı, bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanır. Bu kurumlar, yaptıkları masrafları **nafaka yükümlüsü hısımlardan isteyebilirler** (TMK m.366).

B. Ev Düzeni

Ev Düzeni Kavramı : Ev düzeni kavramı ile TMK m.367-371 arasında, **geniş anlamda aile** ele alınıp düzenlenmiştir. Birlikte yaşayan birden çok ve aynı otoriteye tabi kişilerin meydana getirdikleri birlik **geniş anlamda aileyi** meydana getirir. **Ev düzenini, ev başkanı yönetir.**

Ev Başkanı : Ev başkanı, idaresi altındaki kimseler arasında düzeni sağlayan ve nezaret görevi yüklenen veya yüklenmesi gereken kimseye denir. Aile hâlinde yaşayan birden çok kimsenin oluşturduğu topluluğun **kanuna, sözleşmeye veya örfе göre belirlenen bir ev başkanı** varsa, **evi yönetme yetkisi ona ait olur (TMK m.367/II)**. Birlikte yaşayanların bir otoriteye tabi olmaları kanundan, örf ve adetten ya da akitten doğabilir. Birden fazla oğulun, torunların bir arada yaşaması halinde, örf ve adete göre ev başkanı, büyükbabadır.

Ev başkanlığından söz edebilmek için bir arada aile halinde yaşamak ve bir otoriteye tabi olmak koşulları aranır. Bir arada yaşamak hısımlıktan ya da işveren ile işçi arasında olduğu gibi akitten doğabilir. Ev başkanının evi yönetme yetkisi, kan veya kayın hısımlığı, işçilik, çıraklık veya benzeri sebeplerle ya da koruma ve gözetme ilişkisi içinde ev halkı olarak bir arada yaşayanların hepsini kapsar (TMK m.367/II).

Ev Düzeni ve Gözetim : Birlikte yaşayan kimseler evin düzenine tâbidir. Bu düzenin kuruluşunda ev halkından her birinin yararı adil biçimde gözetilir. Ev halkının her biri, özellikle öğrenimi, eğitimi, dinî inançları, meslek ve sanatı için gerekli özgürlükten yararlanır. Ev başkanı, birlikte yaşayanların evdeki eşyasını özenle korumak ve güvenlik altında bulundurmakla yükümlüdür (TMK m.368).

Ev Başkanının Sorumluluğu : Ev başkanı, ev halkından olan küçüğün, kısıtlının, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kişinin verdiği zarardan, alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispat etmedikçe sorumludur. Ev başkanı, ev halkından akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunanların kendilerini ya da başkalarını tehlikeye veya zarara düşürmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. Zorunluluk hâlinde gerekli önlemlerin alınmasını yetkili makamdan ister (TMK m.369).

Altsoyun Denkleştirme Alacağı : Ana ve baba veya büyük ana ve baba ile birlikte yaşayan ve emeklerini ya da gelirlerini aileye özgüleyen ergin altsoylar, buna karşılık uygun bir bedel isteyebilirler. Uyuşmazlık hâlinde hâkim, bedelin miktarı, güvence altına alınması ve ödeme şekli hakkında karar verir (TMK m.370).

Altsoy, bu bedeli borçlunun ölümü hâlinde isteyebilir. Alacaklı, bu alacağını borçlunun sağlığında, birlikte yaşamamanın sona ermesi veya işletmenin el değiştirmesi, borçluya karşı icra

takibi yapılması veya onun iflâsı hâllerinde de isteyebilir. **Bu alacak zamanaşımına uğramaz.** Fakat en geç **borçlunun terekesinin taksimi anına kadar** istenebilir (TMK m.371).

C. Aile Malları

C. Aile Malları

1. •Aile Vakfı
2. •Aile Malları Ortaklığı
3. •Aile Yurdu

7.Sayıbağı

201

A. Aile Vakfı

Aile bireylerinin eğitim ve öğrenimleri, donanım ve desteklenmeleri ve bunlara benzer amaçların gerektirdiği harcamaların yapılması için kişiler hukuku ve miras hukuku hükümleri uyarınca aile vakfı kurulabilir. Bir malın veya hakkın başkalarına geçmemek üzere aynı soydan gelenlere kuşaktan kuşağa kalacak şekilde özgülenmesi yasaktır. Böyle bir özgülenme, vakıf kurma yoluyla da yapılamaz (TMK m.372).

B. Aile Malları Ortaklığı

Oluşumu : Hısımlar, kendilerine geçen mirasın tamamı veya bir bölümüyle ya da ortaya başka mallar koymak suretiyle aralarında bir aile malları ortaklığı kurabilirler. Aile malları ortaklığı sözleşmesinin resmî şekilde yapılması ve bütün ortakların veya temsilcilerinin imzalarını taşıması gerekir (TMK m.373).

Süre : Aile malları ortaklığı, belirli veya belirsiz süre için kurulabilir. Süre belirlenmediği takdirde ortaklardan her biri, altı ay önceden bildirmek koşuluyla ortaklıktan çıkabilir.

Bu bildirim, tarımsal işletme ile ilgili bir ortaklıkta, ancak ürünlerin yetiştiği yere göre olağan hasat mevsiminin sonu için geçerlidir (TMK m.373).

Hükümleri : Aile malları ortaklığı, ortakları elbirliği ile iktisadî faaliyette bulunmak üzere birleştirir. Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, ortaklardan her biri eşit hakka sahiptir. Ortaklar, ortaklık devam ettiği sürece paylarını isteyemeyecekleri gibi, bu payları üzerinde tasarruf işlemleri de yapamazlar (TMK m.376).

Aile malları ortaklığı, tüm ortakların elbirliği ile yönetilir. Ortaklardan her biri, olağan yönetim işlerini diğer ortakların katılmasına gerek olmaksızın yapabilir (TMK m.377).

Ortaklar, içlerinden birini ortaklığa yönetici olarak atayabilirler. Yönetici, ortaklığı yönetir ve ortaklıkla ilgili işlemlerde onu temsil eder. Ortaklığı kimin temsil edeceği ticaret siciline kaydedilmiş olmadıkça diğer ortakların temsil yetkisi bulunmadığı iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez (TMK m.378).

Ortaklar, ortaklığa giren malların elbirliği hâlinde malikidirler. Ortaklar, ortaklığın borçlarından müteselsil olarak sorumludurlar. Ortakların, ortaklık dışında bıraktıkları mallar ile aksi kararlaştırılmış olmadıkça, ortaklığın devamı sırasında miras yoluyla veya herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla edindikleri mallar, onların kişisel mallarıdır (TMK m.379).

Ortaklığın Sona Ermesi : Aşağıdaki hâllerde ortaklık sona erer:

1. Bütün ortakların anlaşması veya feshin bildirilmesiyle,
2. Ortaklık süresi açıkça veya örtülü olarak uzatılmadığı takdirde sürenin bitmesiyle,
3. Ortaklardan birinin payının haczedilmesi ve satışının istenmesiyle,
4. Ortaklardan birinin iflâsıyla,
5. Ortaklardan birinin haklı sebebe dayanan istemiyle (TMK m.380).

Ortaklardan biri feshi bildirir veya iflâs ederse ya da bir ortağın haczedilmiş payının satışı istenirse, öteki ortaklar, ayrılan ortağın veya alacaklılarının haklarını ödeyerek ortaklığı kendi aralarında sürdürebilirler. Evlenen ortak, fesih bildirimine gerek olmaksızın ortaklıktaki hakkının kendisine ödenmesini isteyebilir (TMK m.381).

Ortaklardan birinin ölümü hâlinde onun ortaklığa dahil olmayan mirasçıları, ancak ölen ortağa düşen payın karşılığının kendilerine ödenmesini isteyebilirler. Ölen ortak mirasçı olarak altsoyunu bırakmışsa, bunlar öbür ortakların rızası ile onun yerine ortaklığa girebilirler (TMK m.382).

Ortaklık mallarının paylaşılması veya ayrılan ortağın payının hesaplanması, ortaklık mallarının paylaşma veya ayrılma zamanındaki değerine ve durumuna göre yapılır. Paylaşma ve hesaplama uygun olmayan bir zamanda istenemez (TMK m.383).

Kazanç Paylı Aile Malları Ortaklığı : Ortaklar, aralarında yapacakları sözleşmeyle, yıllık kazançtan kendilerine belli bir pay verilmesi kaydıyla ortaklığın temsilini ve ortaklığın mallarının işletilmesini içlerinden birine bırakabilirler. Bu pay, anlaşmayla belirlenmemişse, ortaklık mallarının uygun derecede uzun bir dönemdeki kazancın ortalama miktarı ile işleten ortağın çalışması ve yaptığı harcama göz önünde tutularak adil bir biçimde belirlenir (TMK m.384).

İşletme ve temsili üzerine alan ortak, malları gereği gibi işletmediği veya yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde, ortakların ortaklığın feshini isteme hakları vardır. Ortaklardan birinin, haklı sebeplere dayanarak istemde bulunması üzerine hâkim, mirastaki paylaşma kurallarını göz önünde bulundurarak, bu ortağın işletme ve temsili üzerine alan ortakla birlikte yönetime ve ortaklık mallarından yararlanmaya katılmasına karar verebilir. Ortakların elbirliği ile işlettikleri ortaklığa ilişkin kurallar, kazanç paylı aile malları ortaklığında da uygulanır (TMK m.385).

C. Aile Yurdu

Genel Olarak : Konutlar, tarıma veya sanayiye elverişli taşınmazlar, eklentileriyle birlikte aile yurdu hâline getirilebilir (TMK m.386).

Kurulması : Aile yurdu hâline getirilecek taşınmazların büyüklüğü, üzerindeki rehin haklarına ve malikin diğer mallarına bakılmaksızın, bir ailenin normal geçimine ve barınmasına yetecek ölçüden fazla olamaz.

Mahkemece haklı sebeplere dayanılarak geçici bir istisna kabul edilmiş olmadıkça malikin, taşınmazı veya üzerindeki tesisi kendisinin işletmesi ya da konutta oturması zorunludur (TMK m.387).

Alacaklılar ve aile yurdu kurulması yüzünden haklarının zedelenmesi ihtimali bulunan kişiler, kuruluştan önce mahkemece yapılan ilânla itirazlarını iki ay içinde bildirmeye çağrılırlar. Durum, alacakları taşınmaz rehniyle güvenceye bağlanmış olanlara ve hacizli alacaklılara ayrıca bildirilir (TMK m.388).

Aile yurdu hâline getirilecek taşınmazda yurt olabilmesi için gerekli koşullar bulunur ve yurdun kurulmasına üçüncü kişiler itiraz etmez veya itirazın haksız olduğu anlaşılırsa, mahkeme kuruluşa izin verir. Süresi içinde itiraz eden alacaklıların ilgilerinin kesildiği ispat edilmedikçe veya taşınmaz üzerinde bulunan rehin ve hacizler kaldırılmadıkça, aile yurdu kurulmasına izin verilemez. Borç, itiraz eden veya rehinli alacaklı lehine vadeye bağlı olsa bile, aile yurdu kurmak isteyen borçlu hemen ödemede bulunabilir (TMK m.389).

Bir taşınmazın aile yurdu hâline getirilmesi, ancak izne ilişkin mahkeme kararının o taşınmazın tapu kütüğüne şerh verilmesiyle mümkün olur; bu husus mahkemece ilân edilir (TMK m.390).

Sonuçları : Aile yurdu hâline getirilen taşınmazlar devrolunamaz, rehnedilemez ve kiraya verilemez. Aile yurdu ve eklentileri hakkında, mahkeme eliyle yönetim hâli saklı kalmak kaydıyla, cebrî icra yoluna başvurulamaz (TMK m.391).

Malikin, yoksulluğu sebebiyle aile yurduna alınmaya muhtaç bulunan ve kabullerine engel olacak durumları olmayan üstsoyunu, altsoyunu ve kardeşlerini yurda kabul etmesine mahkemece karar verilebilir (TMK m.392). Malik borçlarını ödemede acze düşerse, aile yurdunu yönetmek üzere mahkemece bir yönetici atanır. Yönetici, yurdu amacına ve alacaklıların menfaatlerine uygun biçimde yönetir. Alacaklılar, haklarını aciz belgelerindeki tarih ve iflâstaki sıraya göre alırlar (TMK m.393).

Sona Ermesi : Malikin ölümünden sonra aile yurdunun devam edebilmesi, taşınmazın mirasçılara yurt olarak geçmesine ilişkin bir ölüme bağlı tasarrufun yapılmış olmasına bağlıdır. Böyle bir tasarruf yoksa, malik ölünce tapu kütüğündeki yurda ilişkin şerh silinir (TMK m.394).

Malik sağlığında yurda son verebilir. Bunun için malik, tapu kütüğündeki kaydı sildirmek üzere bir dilekçeyle mahkemeye başvurur; bu istem mahkemece ilân olunur. İlân tarihinden başlayarak

iki ay içinde bir itiraz yapılmaz veya yapılan itirazın haksızlığı anlaşılırsa, mahkeme kütükteki kaydın silinmesine izin verir (TMK m.395).

Üçüncü Kısım : **VESAYET**

I. VESAYET DÜZENİ II. VESAYETİN YÜRÜTÜLMESİ III. VESAYETİN SONA ERMESİ

A. Vesayet Kavramı

Vesayet, kişisel ve mali menfaatlerini korumak iktidar ve ehliyetinden yoksun olan ve velayet altında bulunmayan küçükler ile ergin olmalarına rağmen velayet altına konmayan, fakat özel bakım isteyen kişilerin korunması amacıyla devletçe teşkilatlandırılmış, ferdin bakımını, ihtimamını ve temsilini gerçek kişilere tevdi eden bir kurumdur. Kısaca, **vesayet, velayet altında bulunmayan küçüğün veya korunmaya muhtaç ergin kişilerin korunmasına yönelik kuruma** denir.

B. Vesayet ile Velayet Arasındaki Farklar

	VELAYET	VESAYET
Doğuşları Bakımından	Velayet hısımlıktan doğan, ana babaya kanunen tanınmış bir yetkidir.	Vesayetin kurulması için mahkeme kararı gereklidir. Vesayet organları; vasi, sulh ve asliye mahkemesi, kayyım, yasal danışmanları ve aile meclisini içine alır.
Tabi Tutulan Kimseler Bakımından	Velayet kural olarak küçükler, istisna olarak kısıtlılar için söz konusu olan bir kurumdur.	Vesayet kural olarak kısıtlılar, istisna olarak küçükler için söz konusu olan bir kurumdur.
Kişi Üzerindeki Görev ve Yetkileri Bakımından	Velinin çocuğa ait yetki ve görevlerinin kapsamı daha geniştir. Veli, kendi imkanları ile çocuğun yetiştirilmesini, bakımını, geçimini sağlamak zorundadır.	Vasinin vesayet altındaki kişiye ait yetki ve görevleri daha dardır. Vasi, çocuğun yetiştirilmesi, bakımı, geçimi için kendi imkânlarına başvuramaz.
Mallar Üzerindeki Görev ve Yetkileri Bakımından	Veli, küçüğün malları üzerinde mahkemeye hesap vermez; dilediği gibi tasarruf eder; yaptığı hizmetler için ücret istemez.	Vasi, vesayet altındaki kişinin malları için defter tutar, sulh hakimine hesap verir. Mallar üzerinde kural olarak tek başına tasarruf edemez. Ayrıca yaptığı hizmetler için ücret talep eder.
Temsil Yetkisi Bakımından	Veli, temsil yetkisini kullanırken kural olarak mahkemenin iznini almak zorunda değildir.	Vasi ise bazı işlemleri yaparken sulh, bazı işlemleri yaparken sulh ve asliye mahkemesinin iznini almak zorundadır.
Sona Ermesi Bakımından	Velayet kanundan doğduğundan, velinin azli ya da istifası söz konusu olmaz.	Vesayet mahkeme kararıyla doğduğundan, vasi istifa edebilir, azil de edilebilir.

C. Vesayet Organları

C. Vesayet Organları

Kamu
Vesayeti
Organları

Vasi

Vesayet Daireleri

Kayyım

Yasal Danışman

Özel Vesayet
Organları

Aile Meclisi

1. Kamu Vesayeti Organları

1. Kamu Vesayeti Organları

Kamu
Vesayeti
Organları

Vasi

Vesayet Daireleri

Sulh Hukuk Mahkemesi

Asliye Hukuk Mahkemesi

Kayım

Temsil Kayyımlığı

Yönetim Kayyımlığı

Yasal Danışman

Oy Danışmanlığı

Yönetim Danışmanlığı

Karma Danışmanlık

8.Vesayet

8

(a) Vasi

Vasi, vesayet altındaki küçüğün veya kısıtlının kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve hukukî işlemlerde onu temsil etmekle yükümlü olan ve vesayet makamı (sulh hukuk mahkemesi) tarafından atanan kişidir (TMK m.413/I).

Gereken durumlarda, bu görevi birlikte veya vesayet makamı tarafından belirlenen yetkileri uyarınca ayrı ayrı yerine getirmek üzere **birden çok vasi atanabilir**. Rızaları bulunmadıkça birden çok kimse vesayeti birlikte yürütmekle görevlendirilemez (TMK m.413/II-III).

Vasi atanmasında eşin ve yakın hısımların önceliği vardır. Haklı sebepler engel olmadıkça, vesayet makamı, **vesayet altına alınacak kişinin öncelikle eşini veya yakın hısımlarından birini**, vasilik koşullarına sahip olmaları kaydıyla bu göreve atar. Bu atamada yerleşim yerlerinin yakınlığı ve kişisel ilişkiler göz önünde tutulur (TMK m.414). Haklı sebepler engel olmadıkça, vasiliğe, vesayet altına alınacak kişinin ya da ana veya babasının gösterdiği kimse atanır (TMK m.415).

Vesayet altına alınan kimsenin yerleşim yerinde oturanlardan vasiliğe atananlar, bu görevi kabul etmekle yükümlüdürler. Aile meclisince atanma hâlinde vasiliği kabul yükümlülüğü yoktur (TMK m.416).

TMK m.417'de bir kimsenin **hangi durumlarda vasilikten kaçınabileceği** tek tek sayılmıştır. Şöyle ki;

- (1) 60 yaşını doldurmuş olanlar
- (2) Bedensel özürleri veya sürekli hastalıkları sebebiyle bu görevi güçlükle yerine getirebilecek olanlar
- (3) Dörtten çok çocuğun velisi olanlar
- (4) Üzerinde vasilik görevi bulunanlar
- (5) Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu üyeleri, hakimlik ve savcılık mesleği mensupları

Vasi olabilme ehliyeti için olumlu ve olumsuz olmak üzere iki koşul gerekir :

Olumlu Koşul : Tam ehliyetli olması şarttır (TMK m.413).

Olumsuz Koşul : Aşağıdaki kişiler vasi olamazlar (TMK m.418):

- (1) Kısıtlılar
- (2) Kamu hizmetinden yasaklılar veya haysiyetsiz hayat sürenler
- (3) Menfaati kendisine vasi atanacak kişinin menfaati ile önemli ölçüde çatışanlar veya onunla aralarında düşmanlık bulunanlar
- (4) İlgili vesayet daireleri hakimleri

Vesayet makamı, gecikmeksizin vasi atamakla yükümlüdür. Gerek duyulduğunda henüz ergin olmayanların da kısıtlanmasına karar verilebilir; ancak, kısıtlama kararı ergin olduktan sonra sonuç doğurur. Kısıtlanan ergin çocuklar kural olarak vesayet altına alınmayıp velâyet altında bırakılır (TMK m.419). **Vesayet işleri zorunlu kıldığı takdirde vesayet makamı, vasinin atanmasından önce de re'sen gerekli önlemleri alır;** özellikle, kısıtlanması istenen kişinin fiil ehliyetini geçici olarak kaldırabilir ve ona bir temsilci atayabilir. Vesayet makamının kararı ilân olunur (TMK m.420).

Atama kararı vasiye hemen tebliğ olunur. Kısıtlamaya ve vasi atanmasına veya kısıtlanan velâyet altında bırakılmışsa buna ilişkin karar, kısıtlının yerleşim yerinde ve nüfusa kayıtlı olduğu yerde **ilân olunur** (TMK m.411).

Vasiliğe atanan kişi, bu durumun kendisine tebliğinden başlayarak **on gün içinde vasilikten kaçınma hakkını kullanabilir.** İlgili olan herkes, vasinin atandığını öğrendiği günden başlayarak **on gün içinde atamanın kanuna aykırı olduğunu ileri sürebilir.** Vesayet makamı, vasilikten kaçınma veya itiraz sebebini yerinde görürse yeni bir vasi atar; yerinde görmediği takdirde, bu konudaki görüşü ile birlikte gerekli kararı vermek üzere durumu **denetim makamına** bildirir (TMK m.412)

Vasiliğe atanan kimse, vasilikten kaçınmış veya atanmasına itiraz edilmiş olsa bile, yerine bir başkası atanıncaya kadar vasiye ait görevleri yerine getirmekle yükümlüdür (TMK m.423). Denetim makamı, vereceği kararı vasiliğe atanmış olan kimseye ve vesayet makamına bildirir. Vasiliğe atananın görevden alınması hâlinde vesayet makamı, hemen yeni bir vasi atar (TMK m.424). Atama kararı kesinleşince vesayet makamı vasinin göreve başlaması için gerekli işlemleri yapar (TMK m.425).

Vasi, kural olarak iki yıl için atanır. Vesayet makamı, bu süreyi her defasında ikişer yıl uzatabilir. Dört yıl dolunca vasi, vasilikten kaçınma hakkını kullanabilir (TMK m.456).

Vasi, vesayet altındaki kişinin malvarlığından, olanak bulunmadığı takdirde Hazineden karşılanmak üzere **kendisine bir ücret verilmesini isteyebilir**. Ödenecek ücret, yönetimin gerektirdiği emek ve yönetilen malvarlığının geliri göz önünde tutulmak suretiyle her hesap dönemi için vesayet makamı tarafından belirlenir (TMK m.457).

(b) Vesayet Daireleri

Vesayet daireleri, vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesi ve denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesi'dir (TMK m.397).

Vesayet işlerinde yetki küçüğün veya kısıtlının yerleşim yerindeki vesayet dairelerine aittir (TMK m.411). Vesayet makamının izni olmadıkça vesayet altındaki kişi yerleşim yerini değiştiremez. Yerleşim yerinin değişmesi hâlinde yetki, yeni vesayet dairelerine geçer. Bu takdirde kısıtlama yeni yerleşim yerinde ilân olunur (TMK m.412).

(1) Vesayet Makamı : Sulh Hukuk Mahkemesi

Vasiyi atamak, vasi atanmasına kadar gerekli olan önlemleri almak, kayyım atamak, yasal danışman atamak, TMK m.462'de sayılan bazı işlemlerin yapılmasına izin vermek, vasiyi gözetim altında tutmak vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinin görevleridir.

(2) Denetim Makamı : Asliye Hukuk Mahkemesi

Aile vesayetine izin vermek ve son vermek, kısıtlama kararının ilanının tehirine karar vermek, sulh mahkemesinin kararlarına karşı yapılan itirazları incelemek, TMK m.463'de belirtilen işlemlere izin vermek vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinin görevleridir.

(c) Kayyım

Belirli bir işin görülmesi ya da malvarlığının veya bir malın yönetilmesi için, vesayet makamı olan sulh mahkemesince atanan kişidir (TMK m.403/II). TMK'nın vasi hakkındaki hükümleri, aksi belirtilmiş olmadıkça kayyım hakkında da uygulanır (TMK m.403/III).

Kayyım, sınırlı bir görev sahası içinde görev yapan bir vesayet organıdır. Vasinin aksine, kayyım sadece bir malın idaresi veya belli bir veya birkaç işin görülmesi için sulh mahkemesi tarafından tayin olunur. Bu haliyle kayyımlık daha çok temsile yaklaşır. Zira **kendisine kayyım atanan kişinin fiil ehliyeti değişmez.**

Türk Medeni Kanununda «**temsil kayyımlığı**» ve «**yönetim kayyımlığı**» olmak üzere iki tür kayyımlık düzenlenmiştir. Temsil ve karma kayyımlığın bir arada olması halinde **karma kayyımlık** söz konusu olur.

(1) Temsil Kayyımlığı

Kayyım, bir kişinin muayyen bir veya birkaç işini görmek maksadıyla tayin olunmuşsa, burada temsil kayyımlığı söz konusudur.

Temsil kayyımı, kendisine kayyım atanacak kimsenin yerleşim yeri vesayet makamı tarafından atanır (TMK m.430).

Vesayet makamı, aşağıda yazılı olan veya kanunda gösterilen diğer hâllerde ilgilisinin isteği üzerine veya re'sen temsil kayyımı atar:

1. Ergin bir kişi, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri bir sebeple ivedi bir işini kendisi görebilecek veya bir temsilci atayabilecek durumda değilse,
2. Bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün veya kısıtlının menfaati çatışıyorsa,
3. Yasal temsilcinin görevini yerine getirmesine bir engel varsa (TMK m.426).

(2) Yönetim Kayyımlığı

Malların idare ve muhafazası için gerekli hukuki işlemleri yapmak üzere kişiye yönetim kayyımı atanır.

Yönetim kayyımı, malvarlığının büyük bölümünün yönetildiği veya temsil edilen kimsenin payına düşen malların bulunduğu yer vesayet makamı tarafından atanır (TMK m.430).

Yönetim kayyımlığının kanundan dolayı (TMK m.427) ve istek üzerine (TMK m.428) olmak üzere iki türü vardır.

Vesayet makamı, yönetimi kimseye ait olmayan mallar için gereken önlemleri alır ve özellikle aşağıdaki hâllerde bir yönetim kayyımı atar:

1. Bir kimse uzun süreden beri bulunamaz ve oturduğu yer de bilinemezse,
2. Vesayet altına alınması için yeterli bir sebep bulunmamakla beraber, bir kişi malvarlığını kendi başına yönetmek veya bunun için temsilci atamak gücünden yoksunsa,

3. Bir terekede mirasçılık hakları henüz belli değilse veya ceninin menfaatleri gerekli kılırsa,

4. Bir tüzel kişi gerekli organlardan yoksun kalmış ve yönetimi başka yoldan sağlanamamışsa,

5. Bir hayır işi veya genel yarar amacı güden başka bir iş için halktan toplanan para ve sair yardımı yönetme veya harcama yolu sağlanamamışsa (TMK m.427).

İsteğe bağlı kısıtlama sebeplerinden biri varsa, ergin bir kişiye kendi isteği üzerine bir kayyım atanabilir (TMK m.428).

4. Yasal Danışmanlık

Vesayeti gerektiren haller, kısıtlılık ya da küçüklüktür. TMK'da «**Vesayet Hukuku**» başlığı altında TMK m.429'da düzenlenen **yasal danışmanlık, kısıtlılar ve küçükler için düzenlenmiş değildir**. Esasen TMK m.396'da sayılan **vesayet organları arasında da yasal danışman bulunmamaktadır**. Bununla birlikte, TMK, vesayet kurumu ile ilişkisi nedeniyle yasal danışmanlığı vesayet hukuku kısmında düzenlemiştir.

Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla beraber korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlandırılması gerekli görülen ergin bir kişiye **yasal danışman** atanır (TMK m.429). Yasal danışman atanan kişiler, **sınırlı ehliyetliler** grubunu oluşturur.

TMK m.429'da iki tür yasal danışmanlık düzenlenmiştir: **Oy ve yönetim danışmanlığı**. Bunun yanında öğretide bu iki danışmanlığın birlikte olacağı **karma danışmanlık** da kabul edilmektedir. **Detaylı bilgi için «sınırlı ehliyetliler» konusuna bakınız.**

Vasinin atanması usulüne ilişkin kurallar, kayyım ve yasal danışmanın atanmasında da uygulanır. Kayyım veya yasal danışman atanmasına ilişkin karar, **ancak vesayet makamının gerekli görmesi hâlinde ilân olunur** (TMK m.431). Kısıtlamaya ve vasi atanmasına veya kısıtlanan velâyet altında bırakılmışsa buna ilişkin karar ise, **vesayet makamının gerekli görmesi gerekmektedir**, kısıtlının yerleşim yerinde ve nüfusa kayıtlı olduğu yerde **ilân olunur** (TMK m.411).

2. Özel Vesayet Organları

Aile vesayetindeki vesayet organlarını, kamu vesayetinden ayıran tek fark, aile vesayetinde sulh mahkemesinin yerini, aile meclisinin almasıdır.

Vesayet altındaki kişinin menfaatinin haklı gösterdiği, özellikle bir işletmenin, bir ortaklığın veya benzeri işlerin sürdürülmesi gerektiği takdirde vesayet istisnaî olarak bir aileye verilebilir. Bu durumda vesayet makamının yetki, görev ve sorumluluğu kurulacak **aile meclisine** geçer (TMK m.398).

Özel vesayet, vesayet altına alınan kişinin fiil ehliyetine sahip iki yakın hısımının veya bir hısımı ile eşinin istemi üzerine **denetim makamı (sulh hukuk mahkemesi) tarafından** kurulur (TMK m.399). Aile meclisi, vesayet altındaki kişinin vasi olmaya ehil, denetim makamınca **dört yıl için atanacak en az üç hısımından** oluşur. **Vesayet altına alınanın eşi de aile meclisine üye olabilir** (TMK m.400).

Aile meclisi üyeleri, görevlerini gereği gibi yerine getireceklerine dair güvence vermek zorundadırlar. **Güvence sağlanmadan özel vesayet kurulamaz** (TMK m.401). Aile meclisi görevini yapmadığı veya vesayet altındaki kişinin menfaati gerektirdiği takdirde, denetim makamı her zaman aile meclisini değiştirebileceği gibi **özel vesayeti de sona erdirebilir** (TMK m.402).

D. Vesayet Gerektiren Haller

Bir kimsenin vesayet altına alınması için, hakkında kısıtlılık kararının alınması veya küçük olması gerekir. Dolayısıyla vesayeti gerektiren haller temelde iki türdür:

(1) Kural : KISITLILIK

(2) İstisna : KÜÇÜKLÜK

1. Kısıtlılık

Kısıtlılık, bir kimsenin kanunda öngörülen muayyen sebeplerden birine dayanarak, mahkeme kararı ile fiil ehliyetinden tamamen veya kısmen yoksun bırakılmasıdır.

Kısıtlama sebepleri **TMK m.405-408’de** sınırlı olarak sayılmıştır. **Kısıtlama sebepleri hakkında detaylı bilgi için «fiil ehliyetinin şartları» konusuna bakınız.**

Kısıtlama Sebepleri	
1.	Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı (TMK m.405)
2.	Savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim (TMK m.406)
3.	Bir yıldan fazla özgürlüğü bağlayıcı bir ceza (hapis) ile hüküm giyme (TMK m.407)
4.	İsteğe bağlı kısıtlama (TMK m.408)

2. Küçüklük

Velâyet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır.

Görevlerini yaparlarken vesayeti gerektiren böyle bir hâlin varlığını öğrenen nüfus memurları, idarî makamlar, noterler ve mahkemeler, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar (TMK m.404).

Küçüğün vesayet altına alınmasını gerektiren haller şunlardır:

- (1) Ana ve babanın her ikisinin de ölümü
- (2) Ana babanın gaipliği
- (3) Ana babadan velayetin kaldırılması
- (4) Evlilik dışında doğup da velayetin anaya verilmemesi
- (5) Boşanmada velayetin ana veya babaya bırakılmaması
- (6) Velayet hakkına sahip ana ve babanın kısıtlılık altına konması

E. Koruma Amacıyla Özgürlüğün Kısıtlanması

Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arzeden bulaşıcı hastalık veya serserilik sebeplerinden biriyle toplum için tehlike oluşturan her ergin kişi, kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması hâlinde, **tedavisi, eğitimi veya ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirilir veya alıkonulabilir**. Görevlerini yaparlarken bu sebeplerden birinin varlığını öğrenen kamu görevlileri, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar. Bu konuda kişinin çevresine getirdiği külfet de göz önünde tutulur. **İlgili kişi durumu elverir elvermez kurumdan çıkarılır** (TMK m.432).

1983 yılından itibaren alkol ve madde bağımlılarına yönelik tedavi hizmeti veren ve bu konuda araştırmalar yapan bir merkez olan AMATEM, Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin içinde ayrı binada bulunan bir servistir ve AMATEM'e sadece alkol veya madde kullanım sorunları olanlar kabul edilmektedir.

Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi

Yerleştirme veya alıkoymaya karar verme yetkisi, ilgilinin yerleşim yeri veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde bulunduğu yer **vesayet makamına** aittir. Yerleştirme veya alıkoymaya karar veren vesayet makamı, kurumdan çıkarmaya da yetkilidir (TMK m.433)

Kısıtlı bir kişi bir kuruma yerleştirildiği veya alıkonulduğu ya da ergin bir kişi hakkında vesayete ilişkin diğer önlemlerin alınmasına gerek görüldüğü takdirde, kişinin bulunduğu yer vesayet makamı veya özel kanunlarda öngörülen ilgililer, **durumu yerleşim yeri vesayet makamına bildirmekle yükümlüdürler** (TMK m.434).

Kuruma yerleştirilen kişi veya yakınları, verilen karara karşı kendilerine bildirilmesinden başlayarak **on gün içinde denetim makamına itiraz edebilirler**. Bu hak, kurumdan çıkarılma isteminin reddi hâlinde de kullanılabilir (TMK m.435).

Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması, aşağıdaki kurallar saklı kalmak üzere, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa tâbidir:

1. Karar verilirken ilgilinin bunun sebepleri hakkında bilgilendirilmesi ve karara karşı denetim makamına itiraz edebileceğine yazılı olarak dikkatinin çekilmesi zorunludur.
2. Bir kuruma yerleştirilen kişiye, alıkonulma kararına veya kurumdan çıkarılma isteminin reddine karşı en geç on gün içinde denetim makamına itiraz edebileceği derhal yazılı olarak bildirilir.
3. Mahkeme kararını gerektiren her istem, gecikmeksizin yetkili hâkime ulaştırılır.
4. Yerleştirme kararı veren vesayet makamı veya hâkim durumun özelliklerine göre bu istemin görüşülmesini erteleyebilir.

5. Akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arzeden bulaşıcı hastalığı olanlar hakkında, ancak resmî sağlık kurulu raporu alındıktan sonra karar verilebilir. Vesayet makamının daha önceden bilirkişiye başvurmuş olması hâlinde denetim makamı bundan vazgeçebilir (TMK m.436).

Hâkim, basit yargılama usulüne göre karar verir. Gerektiğinde ilgili kişiye adlî yardım sağlanır. Hâkim, karar verirken ilgili kişiyi dinler (TMK m.437).

II. VESAYETİN YÜRÜTÜLMESİ

A. Vasinin Görevleri

1. İşe Başlarken

Defter Tutma : Vasiliğe atanma kararının kesinleşmesi üzerine vasi ile vesayet makamının görevlendireceği bir kişi tarafından, vakit geçirilmeksizin, yönetilecek malvarlığının defteri tutulur. Vesayet altındaki kişi ayırt etme gücüne sahipse, olanak bulunduğu takdirde defter tutulurken hazır bulundurulur. Koşullar gerektirdiği takdirde denetim makamı, vasi ve vesayet makamının isteği üzerine vesayet altındaki kişinin malvarlığının resmî defterinin tutulmasına karar verebilir. Bu defter, mirastaki resmî defterin alacaklılara karşı doğurduğu sonuçları doğurur ve oradaki usul uyarınca tutulur (TMK m.438).

Değerli Şeylerin Saklanması : Kıymetli evrak, değerli eşya, önemli belge ve benzerleri, malvarlığının yönetimi bakımından bir sakınca yoksa, vesayet makamının gözetimi altında güvenli bir yere konulur (TMK m.439).

Taşınırın Satılması : Vesayet altındaki kişinin menfaati gerektirirse değerli şeylerin dışındaki taşınır, vesayet makamının vereceği talimat uyarınca, açık artırma ile satılır. Hâkim, özel durumları, taşınırın niteliğini veya değerinin azlığını göz önüne alarak pazarlıkla satışa da karar verebilir. Vesayet altındaki kişinin kendisi veya ailesi için özel bir değer taşıyan şeyler, zorunluluk olmadıkça satılamaz (TMK m.440).

Paraların Yatırılması : Vesayet altındaki kişinin kendisi veya malvarlığının yönetimi için gerekli olmayan paralar, faiz getirmek üzere, vesayet makamı tarafından belirlenen millî bir bankaya yatırılır veya Hazine tarafından çıkarılan menkul kıymetlere çevrilir. Paranın yatırılmasını bir aydan fazla geciktiren vasi, faiz kaybını ödemekle yükümlüdür (TMK m.441). Yeteri kadar güven verici olmayan yatırımlar, güvenli yatırımlara dönüştürülür. Dönüştürme işleminin uygun zamanda ve vesayet altındaki kişinin menfaati gözetilerek yapılması gerekir (TMK m.442).

Ticarî ve Sınai İşletmelerin Faaliyetleri : Vesayet altındaki kişinin malvarlığı içinde ticarî, sınai veya benzeri bir işletme varsa; vesayet makamı, bunların işletilmesinin devamı veya tasfiyesi için gerekli talimatı verir (TMK m.443).

Taşınmazların Satılması : Taşınmazların satışı, vesayet makamının talimatı uyarınca ve ancak vesayet altındaki kişinin menfaati gerekli kıldığı hâllerde mümkündür. Satış, vesayet makamının bu iş için görevlendireceği bir kişi tarafından vasi de hazır olduğu hâlde açık artırımla yapılır ve ihale vesayet makamının onamasıyla tamam olur; onamaya ilişkin kararın ihale gününden başlayarak on gün içinde verilmesi gerekir. Ancak denetim makamı, istisnâ olarak özel durumları, taşınmazın niteliğini veya değerinin azlığını göz önüne alarak pazarlıkla satışa da karar verebilir (TMK m.444).

2. İşin Devamı Sırasında

Özen : TMK, vasinin özen yükümlülüğünü küçüklerde ve kısıtlılarda farklı düzenlemiştir.

(1) Küçüklerde : Vesayet altındaki kişi küçük ise, vasi onun bakımı ve eğitimi için gereken önlemleri almakla yükümlüdür. Vesayet dairelerinin yetkilerine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, vasi bu konuda ana ve babanın yetkilerine sahiptir (TMK m.445).

Küçüklerin koruma amacıyla bir kuruma yerleştirilmesine vasinin başvurusu üzerine vesayet makamı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde bizzat vasi karar verir ve durumu derhâl vesayet makamına bildirir. Bunun dışında usul ve yetkiyle ilgili konularda kısıtlı olsun veya olmasın erginlerin korunması amacıyla özgürlüklerinin kısıtlanmasına ilişkin hükümler uygulanır. Onaltı yaşını doldurmamış çocuk bu konuda mahkemeye bizzat başvuramaz (TMK m.446).

(2) Kısıtlılarda : Vasi, kısıtlıyı korumak ve bütün kişisel işlerinde ona yardım etmekle yükümlüdür. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde vasi, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasına ilişkin hükümlere göre kısıtlıyı bir kuruma yerleştirebilir veya orada alıkoyabilir ve durumu derhal vesayet makamına bildirir (TMK m.447).

Temsil : Vesayet dairelerinin yetkilerine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla vasi, vesayet altındaki kişiyi bütün hukukî işlemlerinde temsil eder (TMK m.448). Vesayet altındaki kişi adına kefil olmak, vakıf kurmak ve önemli bağışlarda bulunmak yasaktır (TMK m.449). Vesayet altındaki kişi görüşlerini oluşturma ve açıklama yeteneğine sahipse, vasi önemli işlerde karar vermeden önce olanak ölçüsünde, onun görüşünü almakla yükümlüdür. Vesayet altındaki kişinin işi uygun bulmuş olması vasiyi sorumluluktan kurtarmaz (TMK m.450).

Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi, vasinin açık veya örtülü izni veya sonraki onamasıyla yükümlülük altına girebilir veya bir haktan vazgeçebilir. Yapılan işlem diğer tarafın belirlediği veya başvurusu üzerine hâkimin belirleyeceği uygun bir süre içinde **onanmazsa, diğer taraf bununla bağlı olmaktan kurtulur** (TMK m.451).

Vasinin onamadığı işlemlerde taraflardan her biri verdiğini geri isteyebilir. Ancak, vesayet altındaki kişi, sadece kendi menfaatine harcanan veya geri isteme zamanında malvarlığında mevcut olan zenginleşme tutarıyla ya da iyiniyetli olmaksızın elden çıkarmış olduğu miktarla sorumludur. Vesayet altındaki kişi, fiil ehliyetine sahip olduğu hususunda diğer tarafı yanıltmış ise, onun bu yüzden uğradığı zarardan sorumlu olur (TMK m.452).

Vesayet altındaki kişiye vesayet makamı tarafından **bir meslek veya sanatın yürütülmesi için izin verilmiş ise**, o kişi bununla ilgili her türlü olağan işlemleri yapmaya yetkilidir ve bu tür işlemlerden dolayı bütün malvarlığı ile sorumludur (TMK m.453).

Vasinin Hukuki İşlem Ehliyeti

KURAL

Vasi, vesayet altındakinin her türlü hukuki işlemini yapabilir.

YASAK İŞLEMLER

Kefil olmak

Vakıf kurmak

Önemli bağışlarda bulunmak

8.Vesayet

63

Vasinin Hukuki İşlem Ehliyeti

İZNE TABİ İŞLEMLER

Vesayet makamının iznine tabi işlemler (TMK m.462)

Denetim makamının iznine tabi işlemler (TMK m.463)

SINIRLI EHLİYETSİZİN YAPABİLECEĞİ İŞLEMLER

Vesayet altındaki kişinin kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları

Vesayet altındaki kişinin meslek ve sanatla uğraşması için izin verilmişse

Vesayet altındaki kişinin serbest malları varsa

Vesayet altındaki kişinin yaptığı işleme izin veya icazet verilmişse

8.Vesayet

64

Malvarlığının Yönetilmesi : Vasi, vesayet altındaki kişinin malvarlığını iyi bir yönetici gibi özenle yönetmek zorundadır. Vasi, yönetimle ilgili hesap tutmak ve vesayet makamının belirlediği tarihlerde ve her hâlde yılda bir defa hesabı onun incelemesine sunmakla yükümlüdür. Vesayet altındaki kişi görüşlerini oluşturma ve açıklama yeteneğine sahip ise, hesabın hâkim tarafından incelenmesi sırasında olanak ölçüsünde hazır bulundurulur (TMK m.454). Vesayet altındaki kişi, kendi tasarrufuna bırakılmış olan mallar ile vasinin izniyle çalışarak kazandığı malları serbestçe yönetir ve kullanır (TMK m.455).

3. İşin Sonunda

Kesin hesap ve malvarlığının teslimi : Görevi sona eren vasi, yönetimle ilgili son raporu ve kesin hesabı vesayet makamına vermekle yükümlü olduğu gibi; malvarlığını vesayet altındaki kişiye, mirasçılara veya yeni vasiye teslim edilmek üzere hazır bulundurmak zorundadır (TMK m.489).

Son rapor ve kesin hesap belli zamanlarda verilen rapor ve hesaplar gibi vesayet makamı tarafından incelenir ve onaylanır (TMK m.490).

B. Kayyımın Görevleri

Kayyımın Konumu : Bir kimseye kayyım atanması onun fiil ehliyetini etkilemez. Yasal danışmanlığa ilişkin hükümler saklıdır. Kayyımın görev süresi ve ücreti vesayet makamı tarafından belirlenir (TMK m.458).

Kayyımlığın kapsamı : Ya belli bir iş ya da malvarlığının yönetimidir.

(1) Belli bir iş : Belli bir iş için görevlendirilmiş olan kayyım, vesayet makamının talimatına aynen uymak zorundadır (TMK m.459).

(2) Malvarlığının yönetimi : Kayyım bir malvarlığının yönetimi ve gözetimi ile görevlendirilmiş ise, yalnız o malvarlığının yönetim ve korunması için gerekli olan işleri yapabilir. Kayyımın, bunun dışındaki işleri yapabilmesi, temsil olunanın vereceği özel yetkiye, temsil olunan bu yetkiyi verecek durumda değilse vesayet makamının iznine bağlıdır (TMK m.460).

C. Vesayet Dairelerinin Görevleri

Şikâyet ve İtiraz : Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi ve her ilgili, vasinin eylem ve işlemlerine karşı vesayet makamına şikâyetle bulunabilir. Vesayet makamının kararlarına karşı tebliğ gününden başlayarak on gün içinde denetim makamına itiraz edilebilir (TMK m.461).

Örneğin, vasinin, A'ya, iyi bir eğitim vermediği, tedip hakkını kötüye kullandığı yolunda vesayet makamına şikâyet edilir. Vesayet makamının kararına karşı da denetim makamına gidilir.

İzin Vermek : TMK m.462'de vesayet makamının, TMK m.463'de ise denetim makamının iznine tabi işlemler tahdidi olarak düzenlenmiştir. **Örneğin**, vesayet altındaki kişiye bir taşınmaz satın alınması vesayet makamının iznine bağlıdır. Vesayet altındaki kişiye kalan mirasın reddi için, vesayet makamının ve denetim makamının izni birlikte aranır. **Kanunen gerektiği hâlde vasinin yetkili vesayet dairelerinin iznini almadan yapmış olduğu işlemler, vesayet altındaki kişinin vasinin izni olmaksızın yaptığı işlem hükmündedir (TMK m.465).**

Vesayet Makamının İzni Gereken İşlemler (TMK m.462)

1. Taşınmazların alımı, satımı, rehn edilmesi ve bunlar üzerinde başka bir aynî hak kurulması
2. Olağan yönetim ve işletme ihtiyaçları dışında kalan taşınır veya diğer hak ve değerlerin alımı, satımı, devri ve rehn edilmesi
3. Olağan yönetim sınırlarını aşan yapı işleri
4. Ödünç verme ve alma
5. Kambiyo taahhüdü altına girme
6. Bir yıl veya daha uzun süreli ürün ve üç yıl veya daha uzun süreli taşınmaz kirası sözleşmeleri yapılması
7. Vesayet altındaki kişinin bir sanat veya meslekle uğraşması
8. Acele hâllerde vasiinin geçici önlemler alma yetkisi saklı kalmak üzere, dava açma, sulh olma, tahkim ve konkordato yapılması
9. Mal rejimi sözleşmeleri, mirasın paylaşılması ve miras payının devri sözleşmeleri yapılması
10. Borç ödemededen aciz beyanı
11. Vesayet altındaki kişi hakkında hayat sigortası yapılması
12. Çıraklık sözleşmesi yapılması
13. Vesayet altındaki kişinin bir eğitim, bakım veya sağlık kurumuna yerleştirilmesi
14. Vesayet altındaki kişinin yerleşim yerinin değiştirilmesi

Denetim Makamının İzni Gereken İşlemler (TMK m.463)	
1.	Vesayet altındaki kişinin evlât edinmesi veya evlât edinilmesi
2.	Vesayet altındaki kişinin vatandaşlığa girmesi veya çıkması
3.	Bir işletmenin devralınması veya tasfiyesi, kişisel sorumluluğu gerektiren bir ortaklığa girilmesi veya önemli bir sermaye ile bir şirkete ortak olunması
4.	Ömür boyu aylık veya gelir bağlama veya ölünceye kadar bakma sözleşmeleri yapılması
5.	Mirasın kabulü, reddi veya miras sözleşmesi yapılması
6.	Küçüğün ergin kılınması
7.	Vesayet altındaki kişi ile vasi arasında sözleşme yapılması

8.Vesayet

73

Rapor ve Hesapların İncelenmesi : Vesayet makamı, vasinin belli dönemlerde vereceği rapor ve hesapları inceler; gerekli gördüğü hâllerde bunların tamamlanması veya düzeltilmesini ister. Vesayet makamı, rapor ve hesapları kabul veya reddeder; gerektiğinde vesayet altındaki kişinin menfaatini korumak için uygun önlemleri alır (TMK m.464).

D. Vesayet Organlarının Sorumluluğu

Vesayet organları ve vesayet işleriyle görevlendirilmiş olan diğer kişiler, bu görevlerini yerine getirirken iyi bir yönetimin gerektirdiği özeni göstermekle yükümlüdürler (TMK m.466). Aksi halde vesayet organlarının sorumluluğu doğar. **Vesayet organlarının sorumluluğu, kendilerine yüklenen görevleri hiç veya gereği gibi yapmamaları yüzünden vesayet altındaki kişinin uğradığı zararı tazminle yükümlü olmaları demektir.**

Vesayet organlarının sorumlu tutulabilmesi için «**hukuka aykırı davranış**», «**kusur**», «**zarar**» ve «**illiyet bağının varlığı**» gerekir. Ancak burada yasal bir görevin ihlali söz konusu olup, bir haksız fiil durumu yoktur.

Vesayet altındaki kişinin vasi veya Devlete karşı alacakları, imtiyazlı olacaktır (TMK m.494).

Vesayet altındaki kişinin zarara uğramasına tek başına vasi ya da vesayet daireleri sebebiyet vermiş olabilir.

Vasi, görevini yerine getirirken kusurlu davranışıyla vesayet altındaki kişiye verdiği zarardan sorumludur. Kayyım ve yasal danışmanlar hakkında da aynı hüküm uygulanır (TMK m.467).

Örneğin, A'nın vasisi B, A adına bir kira akdi yapmışsa, vesayet dairesinin iznini almaksızın bir taşınmazı satın almışsa, ortaya çıkan zarardan vasi B sorumlu olur.

Vesayet makamı da, tek başına yaptığı işlemde sorumlu olur.

Örneğin, vesayet makamı, A'ya vasi atarken gerekli incelemeyi yapmamış ve vasiliğe ehil olmayan bir kimseyi vasi olarak atamışsa, doğan zararlardan devlet sorumlu olur.

Devlet, vesayet dairelerinde görevli olanların hukuka aykırı olarak sebebiyet verdikleri zararlardan doğrudan doğruya sorumlu olduğu gibi; vasi, kayyım ve yasal danışmanlara tazmin ettirilemeyen zararlardan da sorumludur. Zararı tazmin eden Devlet, zararın meydana gelmesinde kusurlu olanlara rücu eder. Zararın doğmasına kusurları ile sebep olanlar, rücu hakkını kullanan Devlete karşı müteselsilen sorumludurlar (TMK m.468).

Devletin vesayet dairelerinde görevli kişilere karşı rücu davasına bakmaya, vesayet dairelerinin bulunduğu yere en yakın **asliye mahkemesi** yetkilidir. Vesayetle ilgili tazminat ve diğer rücu davaları vesayet dairelerinin bulunduğu yer **asliye mahkemesinde** görülür (TMK m.469).

Sorumluluk davası, ister vasi, ister vesayet dairesi, ister denetim dairesi, ister devlet (hazine) aleyhine olsun, alelade bir tazminat davası gibi asliye hukuk mahkemelerinde açılır.

Davacı; vesayet altındaki kişi ergin olmuşsa kendisi, yeni atanan vasi ya da vesayet altındaki kişi için atanan kayyımdır.

Davalı ise; vasi, vesayet makamı hakimi, denetim makamı üyeleri ve devlet'tir.

Sorumluluk davasında olağan ve olağanüstü zamanaşımı olmak üzere iki tür zamanaşımı vardır:

(1) Olağan zamanaşımı : Sorumlu vasi ve kayyıma karşı açılacak tazminat davası kesin hesabın tebliğ edildiği tarihten başlayarak **bir yıl geçmekle** zamanaşımına uğrar. Tazmin ettirilemeyen zararlar için Devlete karşı açılacak tazminat davasının zamanaşımı süresi, zararın vasi, kayyım ve yasal danışmana tazmin ettirilemeyeceğinin anlaşılmasından başlayarak **bir yıldır**. Vesayet dairelerinde görevli olanların sebebiyet verdikleri zararlardan dolayı Devlete karşı açılacak davaların zamanaşımı genel hükümlere tâbidir. Devletin rücu davası, rücu hakkının doğumunun üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (TMK m.492).

(2) Olağanüstü zamanaşımı : Olağan zamanaşımı süresi işlemeye başlamadan önce zarar gören tarafından bilinmesi veya anlaşılması olanağı bulunmayan bir hesap yanlışlığına veya bir sorumluluk sebebine dayanan tazminat davası, hesap yanlışlığının veya sorumluluk sebebinin öğrenilmesinden başlayarak **bir yıl** içinde açılabilir. Vesayetden doğan tazminat davaları, her hâlde kesin hesabın tebliğinin üzerinden **on yıl** geçmekle zamanaşımına uğrar (TMK m.493).

III. VESAYETİN SONA ERMESİ

A. Vesayeti Gerektiren Hallerin Sona Ermesi

Kendiliğinden Sona Erme	Vesayet altındaki ölümü ya da gaipliği
	Vesayet altındaki ergin olması
	Evlat edinilme
	Hapis halinin sona ermesi
Mahkeme Kararı ile Sona Erme	Kısıtlılık sebebinin sona ermesi ile

A. Vesayeti Gerektiren Hallerin Sona Ermesi

1. Vesayetin Kendiliğinden Sona Ermesi

(a) Vesayet altındaki ölümü ya da gaipliği ile.

(b) Küçük üzerindeki vesayet, onun ergin olmasıyla kendiliğinden sona erer. Erginliğe mahkemece karar verilmiş ise, mahkeme aynı zamanda küçüğün hangi tarihte ergin olacağını tespit ve ilân eder (TMK m.470).

(c) Evlat edinilme ile.

(d) Özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkûmiyet sebebiyle kısıtlı bulunan kişi üzerindeki vesayet, hapis hâlinin sona ermesiyle kendiliğinden ortadan kalkar (TMK m.471).

2. Vesayetin Mahkeme Kararı ile Sona Ermesi

Küçükler ve hükümlüler dışındaki diğer kısıtlılar üzerindeki vesayet, **yetkili vesayet makamının kararıyla sona erer. Vesayeti gerektiren sebebin ortadan kalkması üzerine vesayet makamı vesayetin sona ermesine karar verir.** Kısıtlı ve ilgililerden her biri, vesayetin kaldırılması isteminde bulunabilir (TMK m.472). Kısıtlama ilân edilmişse, kaldırılması da ilân olunur. Fiil ehliyetinin yeniden kazanılması, ilânın yapılmasına bağlı değildir (TMK m.473).

Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı : Bu nedenlerle **kısıtlanmış kişi üzerindeki** vesayetin kaldırılmasına, ancak kısıtlama sebebinin ortadan kalkmış olduğunun resmî sağlık kurulu raporu ile belirlenmesi hâlinde karar verilebilir (TMK m.474).

Savurganlığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı veya kötü yönetim : Bu nedenlerle kısıtlanmış olan kişinin vesayetin kaldırılmasını isteyebilmesi, en az bir yıldan beri vesayet altına alınmasını gerektiren sebeple ilgili olarak bir şikâyet meydana vermemiş olmasına bağlıdır (TMK m.475).

Kendi isteğiyle kısıtlanma : Bu nedenle kısıtlanmış kişi üzerindeki vesayetin kaldırılması, kısıtlamayı gerektiren sebebin ortadan kalkmasına bağlıdır (TMK m.476).

B. Vasilik Sifatının Sona Ermesi

B. Vasilik Sifatının Sona Ermesi

(1)	Vasinin fiil ehliyetini yitirilmesi (TMK m.479)
(2)	Vasinin ölümü (TMK m.479)
(3)	Vasilik süresinin dolması ve uzatılmaması (TMK m.480)
(4)	Vasiliğe engel bir sebebin veya kaçınma sebebinin ortaya çıkması (TMK m.481-482)
(5)	Görevden alınma (TMK m.483-488)

Vasiliğe engel bir sebebin veya kaçınma sebebinin ortaya çıkması : Vasi, vasiliğe engel bir sebebin ortaya çıkması hâlinde görevinden çekilmek zorundadır. Vasi, bir kaçınma sebebi ortaya çıktığı takdirde sürenin bitiminden önce görevinden alınmasını isteyebilir; ancak, önemli sebeplerin varlığı hâlinde görevine devam etmek zorundadır (TMK m.481).

Görevi sona eren vasi, yenisi göreve başlayıncaya kadar zorunlu işleri yapmakla yükümlüdür (TMK m.482).

Görevden alınma : Vasi, görevini ağır surette savsaklar, yetkilerini kötüye kullanır veya güveni sarsıcı davranışlarda bulunur ya da borç ödemede acze düşerse, vesayet makamı tarafından görevden alınır. Vasinin görevini yapmakta yetersizliği sebebiyle vesayet altındaki kişinin menfaatleri tehlikeye düşerse, vesayet makamı kusuru olmasa bile vasiyi görevden alabilir (TMK m.483).

Ayırt etme gücüne sahip olan vesayet altındaki kişi veya her ilgili, vasinin görevden alınmasını isteyebilir. Görevden alınmayı gerektiren sebebin varlığını başka bir yoldan öğrenen vesayet makamı, vasiyi re'sen görevden almakla yükümlüdür (TMK m.484).

Vesayet makamı, ancak gerekli araştırmayı yaptıktan ve vasiyi dinledikten sonra onu görevden alabilir. Vesayet makamı, ağır olmayan hâllerde vasiye görevden alınacağı konusunda uyarıda bulunur (TMK m.485).

Gecikmesinde tehlike bulunan hâllerde vesayet makamı, vasiye geçici olarak işten el çektirip bir kayyım atayabileceği gibi; gerekirse muhtemel zararı göz önünde bulundurarak vasinin mallarına ihtiyati haciz koyabilir ve tutuklanmasını da isteyebilir (TMK m.486).

Vesayet makamı, görevden alma ve uyarıda bulunmanın yanı sıra, vesayet altındaki kişinin korunması için gerekli diğer önlemleri de almakla yükümlüdür (TMK m.487).

İlgililer, vesayet makamının kararlarına karşı, tebliğ gününden başlayarak on gün içinde denetim makamına itiraz edebilirler. Denetim makamı, gerektiğinde duruşma da yaparak bu itirazı kesin karara bağlar (TMK m.488).

C. Kayyımlık ve Yasal Danışmanlık Sifatının Sona Ermesi

Temsil kayyımlığı, kayyımın yapmakla görevlendirildiği işin bitirilmesiyle sona erer. **Yönetim kayyımlığı**, kayyımın atanmasını gerektiren sebebin ortadan kalkması veya kayyımın görevden alınmasıyla sona erer. **Yasal danışmanlık**, vesayetin kaldırılmasına ilişkin hükümler uyarınca vesayet makamının kararıyla sona erer (TMK m.477).

Atamanın ilân edilmiş olması veya vesayet makamının gerekli görmesi hâllerinde, kayyımlığın sona erdiği de ilân olunur (TMK m.478).

D. Vesayetin Sona Ermesinin Sonuçları

Görevi sona eren vasi, yönetimle ilgili son raporu ve kesin hesabı vesayet makamına vermekle yükümlü olduğu gibi; malvarlığını vesayet altındaki kişiye, mirasçılara veya yeni vasiye teslim edilmek üzere hazır bulundurmak zorundadır (TMK m.489).

Son rapor ve kesin hesap belli zamanlarda verilen rapor ve hesaplar gibi vesayet makamı tarafından incelenir ve onaylanır (TMK m.490).

Son rapor ve kesin hesap onaylandıktan ve malvarlığı vesayet altındaki kişiye, mirasçılara veya yeni vasiye teslim edildikten sonra, vesayet makamı vasinin görevinin sona erdiğine karar verir. Vesayet makamı, son rapor ve kesin hesabın onaylanması veya reddi konusundaki kararı ile birlikte kesin hesabı vesayet altındaki kişiye, mirasçılara veya yeni vasiye, tazminat davası açma hakları bulunduğunu da belirtmek suretiyle tebliğ eder. Bu tebliğde vasinin görevine son verildiği de belirtilir (TMK m.491).